

Old Ni-js

Kroniek van Eibergen, Beltrum en Rekken

In dit nummer o.a.

Jeugdherinneringen

De rundveehouderij rond Eibergen

Sociale Woningbouw in Eibergen

De melkboer kump der an!

Uitgave april 2013 - nr. 74

Old Ni-js is het orgaan van de Historische Kring Eibergen.
Lidmaatschap/abonnement € 16,- per jaar bij automatische betaling.
Toeslag bij betaling via toegezonden rekening € 1,50.

Secretariaat
secretariaat@historischekringeibergen.nl

I. Hensbroek-Harkema
Postbus 139
7150 AC Eibergen
Leliestraat 54
7151 GK Eibergen
tel.: 0545-473364

Bank

Rabo Eibergen
Rek.nr. 31.64.48.095

Ledenadministratie

J.W. Scholl
Nijenkerckestraat
7482 ZX Haaksbergen
tel.: 053-5721225
w.scholl@historischekringeibergen.nl

Bezorging Old Ni-js

D. Somsen
Mallumse Molenweg 23
7152 AT Eibergen
tel.: 0545-472517

Website

J. Stokkers
M. Gelderblom (techniek)
info@historischekringeibergen.nl

Bestuur Historische Kring Eibergen

A. van der Ziel, voorzitter	Altena's Dijk 2	7274 GN Geesteren
I. Hensbroek-Harkema, secretaris	Leliestraat 54	7151 GK Eibergen
J.W. Scholl, penningmeester	Nijenkerckestraat 5	7482 ZX Haaksbergen
G. Klein Willink-Odink, lid	Merelstraat 3	7151 TH Eibergen
D. Somsen, lid	Mallumse Molenweg 23	7152 AT Eibergen

Foto omslag: *De Piepermolen in Rekken (foto: A.G.J. Esman).*

Redactie Old Ni-js

A. van der Ziel (hoofdredacteur), J. Baake, H. Sieben, H. van Doorn en J. Smits
Redactieadres: Altena's Dijk 2, 7274 GN Geesteren
E-mailadres: redactie@historischekringeibergen.nl

Gehele of gedeeltelijke overname van artikelen is alleen toegestaan met schriftelijke toestemming van de auteur.

ISSN 1381-2548

Stuksprijs Old Ni-js € 5,00
Oplage 1200 exemplaren

Old Ni-js

Kroniek van Eibergen, Beltrum en Rekken

27e jaargang nr. 74

april 2013

Inhoud van dit nummer

Van de redactie	2
Kennismaking met nieuwe redactieleden	3
Jaarvergadering: Agenda 2013 en Jaarverslag 2012	4
Excursie naar Vesting Bourtange en Kalkovens Dedemsvaart	7
Stichting Eibergse Molens zoekt vrijwillige molenaars	8
<i>A.G.J. Esman</i>	
Onder de oude ginkgo biloba: museumnieuws	10
<i>Paul Puntman</i>	
Jeugdherinneringen van Ina Spruijt-Mast	12
<i>Ina Spruijt-Mast</i>	
De rundveehouderij rond Eibergen	17
<i>Henk ter Agter</i>	
Sociale Woningbouw in Eibergen (2)	33
<i>Johan Rutgers</i>	
Monument? Waarom dattan?	44
<i>Ton Esman</i>	
't Spieker, vroeger en nu	48
<i>Bert van der Ziel</i>	
Ons zoekplaatje: oplossing Old Ni-js, nr.73	53
<i>Johan Baake</i>	
Ons zoekplaatje: nieuwe opgave	55
<i>Johan Baake</i>	
De melkboer kump der an!	56
<i>Bertus te Raa</i>	

Van de redactie

Zoals gebruikelijk vindt u in dit nummer van Old Ni-js ook echt nieuws. U wordt uitgenodigd voor jaarlijkse ledenvergadering met aansluitend de feestelijke opening van ons historische archief, u maakt kennis met nieuwe redactieleden die elan met zich mee zullen brengen, er is de aankondiging van weer een schitterende excursie, de Stichting Eibergse Molens werft vrijwillige molenaars, wellicht voor u een mooie hobby, en het museum de Scheper kondigt een bijzondere expositie aan over de jaren 50 en 60 van de vorige eeuw. Bovenal kunt u weer genieten van veel oud-nieuws.

Ina Spruijt-Mast vertelt jeugdherinneringen. Meerdere enthousiaste reacties van haar op eerdere artikelen in Old Ni-js zijn gebundeld in een artikel dat past in de serie over de Grolse Straote (J.W. Hagemanstraat).

Henk ter Agter schrijft dit keer over de rundveehouderij rond Eibergen. Het bevat heel veel interessante informatie over hoe het vroeger toeging bij rundveehouders. U leest over karnhonden, bollenboeren, de gevaren van elshout en nog veel en veel meer. Omdat Henk zo veel bijzonderheden, namen en boerenerven noemt, is het alsof je een poosje rondstruint op het boerenland rond Eibergen in de tijd van weleer.

Johan Rutgers levert ons het tweede deel over de Sociale Woningbouw in Eibergen. Dit keer gaat het over hoe na de oorlog de enorme woningnood in Nederland en specifiek in Eibergen werd bestreden. U gaat de Eibergse wijken anders bekijken en meer zien van de enorme ontwikkeling sinds de oorlog. Boeiend is ook te lezen dat landelijk beleid verzelfstandiging van woningcorporaties afdwong maar in Eibergen een zelfstandige woningbouwvereniging moeizaam van de grond kwam.

Ter gelegenheid van de opening van ons historisch archief in 't Spieker bieden we u een uitgebreide fotoreportage van de omgeving vroeger, wat later en nu.

Uiteraard zijn er ook weer een zoekplaatje, een dialectcolumn van Bertus te Raa en een aflevering in de serie monumenten van Ton Esman. U kunt dus weer volop genieten.

Feestprogramma bij opening van Historisch Archief Eibergen

Theaterzaal 't Spieker, Zaterdag 27 april 2013, 15.45 uur

**Dialect verhalen van: Hans Keuper
Bertus te Raa
Netty Hengeveld
Reinold Abbink**

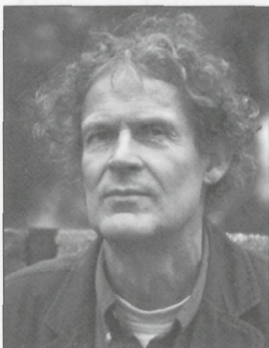
Iedereen is van harte welkom. De toegang is gratis.

Voorafgaand aan dit feestprogramma:

14.00 uur, Algemene ledenvergadering

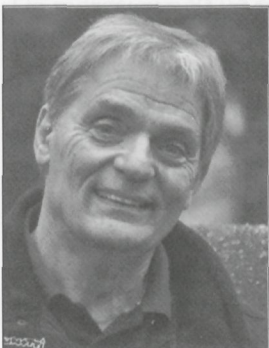
14.45 uur, Opening Historisch Archief door Bert van der Ziel

Kennismaking met nieuw redactieleden

Henk Sieben

Belangstelling voor de plek waar ik woon, heb ik altijd gehad. Niks is namelijk vanzelfsprekend. Overal waar ik kom, in elke stad, dorp of streek, ben ik geneigd boekjes te kopen over deze omgeving, zodat mijn boekenkast inmiddels uitpuilt van boeken over plaatsen waar ik nooit meer heen ga. In 1952 ben ik in Dedemsvaart geboren. Na de LTS en de MTS in Hogeveen ben ik geswitcht en heb in Assen de B-opleiding voor ziekenverpleging gevolgd. In 1979 ben ik, inmiddels getrouwd, bij de Rekkense Inrichtingen gaan werken en werk nu nog steeds bij één van de opvolgers daarvan, Tac-tus Verslavingszorg. Sinds 1979 wonen we dan ook, met veel plezier, in Rekken. Naast mijn werk houd ik me bezig met boeken, activiteiten in het dorp, de kerk en de politiek. Sinds een jaar of wat behoort het meewerken aan- en het schrijven van artikelen en boeken, het liefst over de historie van de streek, tot mijn favoriete bezigheden. Het is tijdrovend maar ontzettend leuk werk! Zo hoop ik ook met veel plezier een bijdrage te kunnen leveren aan Old Ni-js.

Henny van Doorn

In 1943 ben ik uit een Needse moeder en een Amsterdamse vader geboren in een drie-onder-één-kap woning naast de voormalige textielfabriek Ten Hoopen in Neede. Daar zette ik de eerste stapjes bij opa en oma Zwierink. Van 1947-1957 gewoond in De Pijp te Amsterdam. Gelukkig op tijd weer terug want van mijn opvoeding kwam daar weinig terecht. Je komt nog in Rekken terecht, werd thuis weleens gezegd. Ik ben getrouwd met de Eibergse Gretha Ordeman (van 't Euphonia). We hebben samen zoon Bert, dochter Ellis en zes kleinkinderen. Vanaf ons trouwen in 1966 wonen we in Rekken en ik heb 40 jaar bij de Rekkense Inrichtingen gewerkt. Een (geschied)schrijver ben ik niet maar ik zal me met veel plezier inzetten voor de Historische Kring Eibergen. Zo nieuwsgierig als ik vroeger was, zo wil ik nu nog graag iets uitzoeken, opzoeken en vinden. Mijn passie is de locale geschiedenis en ons dialect. Mijn bijdrage aan het boek 100 jaar Rekkens School- en Volksfeest 1910-2010, "HOO DUT 'T IN 'N OPTOCH", heeft mij nog enthousiaster gemaakt.

Eibergen, februari 2013.

Aan de leden van de Historische Kring Eibergen,

**Het bestuur nodigt u van harte uit voor de
algemene ledenvergadering
zaterdag 27 april, 14.00 uur
't Spieker, Kerkstraat 30 te Eibergen.**

A G E N D A

1. Opening
2. Goedkeuring en vaststelling notulen algemene ledenvergadering 2012 *
3. Ingekomen stukken en mededelingen.
4. Vaststelling jaarverslag 2012 en onze plannen voor 2013.
5. Vaststelling van het financieel jaarverslag 2012, w.o. *
 - Jaarrekening van 2012
 - Balans per 31 december 2012
 - Verslag van de kascommissie
 - Begroting 2013.
6. Benoeming kascommissie
7. Vaststelling contributie
 - Het bestuur stelt voor de contributie te verhogen naar € 18 per jaar Bestuursverkiezingen.
 - Aftredend en herkiesbaar zijn:
 - Bert van der Ziel (voorzitter), Wim Scholl (penningmeester) en Dick Somsen (algemeen lid).
 - Het bestuur stelt voor het bestuur uit te breiden en Hennie Floors te benoemen als algemeen lid. Sinds november neemt hij als aspirant lid deel aan de bestuursvergaderingen. Hij is onze contactpersoon in de werkgroep die ons historisch archief in 't Spieker organiseert.
8. Rondvraag en sluiting.

**De stukken liggen voor het begin van de vergadering ter inzage.*

P A U Z E

Officiële opening van ons historisch archief in 't Spieker door Bert van der Ziel

Feestprogramma met **Hans Keuper** en enkele Eibergse dialectsprekers .

Met vriendelijke groet namens het bestuur,
Iet Hensbroek-Harkema, secretaris.

Jaarverslag Historische Kring Eibergen 2012.

Algemene ledenvergadering

De algemene ledenvergadering van 17 april werd door 63 leden bezocht. De aftredende bestuursleden Van Dijk-Sijbrandij en Busink-te Biesebeek werden met bloemen en dinerbon bedankt voor hun inzet voor de vereniging gedurende 20 jaren. Op deze vergadering informeerde Geert Bekkerink uit Enschede ons over het opzetten van een canon en na de pauze vertelde Henk Krosenbrink ons een aantal Achterhoekse verhalen in het dialect. Het Harmonicatrio "Thewijo's" omlijstte deze avond met muziek. Een en ander werd zeer gewaardeerd door de aanwezige leden.

Bestuur

Na het aftreden van de leden J. van Dijk-Sijbrandij en A. Busink-te Biesebeek bestond het bestuur dit jaar nog uit de volgende personen: A. van der Ziel, voorzitter; J.W. Scholl, penningmeester; I. Hensbroek-Harkema, secretaris; D. Somsen, lid; G. Klein Willink-Odink, lid. In de loop van dit jaar is H. Floors als aspirant lid tot ons bestuur toegetreden. H. Floors is onze contactpersoon voor de werkgroep van vrijwilligers die ons historisch archief organiseert. In het afgelopen jaar heeft het bestuur zeven maal vergaderd.

Old Ni-js

De redactie van Old Ni-js heeft verscheidene malen vergaderd. Van het blad Old Ni-js zijn de nummers 71, 72 en 73 uitgegeven. Op de ledenvergadering van 2012 heeft Peter Rutgers te kennen gegeven te stoppen met het redactiewerk. Jansje van Dijk heeft het redactiewerk neergelegd na 20 jaar trouwe dienst. Aan de redactie zijn drie nieuwe leden toegevoegd: Henk Sieben, Henny van Doorn en Jos Smits, terwijl Bert van der Ziel tijdelijk hoofdredacteur is. Nieuw in ons blad is een column in het dialect van Bertus te Raa. U kunt nog steeds trots zijn op inhoud en vormgeving van ons blad!

Dodenherdenking

De traditionele bijeenkomst waarbij namens de Historische Kring de dames Klein Willink en Hensbroek bij het monument een bloemstuk legden.

Excursie

Op 23 mei togen een groot aantal leden met een bus van Hartemink naar Utrecht. In stralend weer werd een rondvaart door de grachten gemaakt en aansluitend het geldmuseum bezocht. Het was een zeer geslaagde dag die werd afgesloten met een warm en koud buffet.

Open Monumentendag

Op 10 september werd de jaarlijkse Monumentendag gehouden. Dit keer was de officiële opening bij de oude begraafplaats van Neede.

Start van een eigen historisch archiefruimte in 't Spieker

Vanwege bezuinigingen bij de bibliotheek raakten het Historisch Informatiepunt (HIP) en de stichting "Eibergen in de Wereld van het Boek" hun plek in de bibliotheek kwijt. Het bestuur heeft met beide organisaties overleg gevoerd en dit heeft ertoe geleid, dat wij als HKE nu een ruimte in 't Spieker huren waarin de archieven van deze beide organisaties liggen opgeslagen. Bovendien hebben zich de nodige vrijwilligers aangemeld om dit informatiepunt te bezetten. Een en ander blijft dus voor het publiek toegankelijk. Op de ledenvergadering van 27 april 2013 zal een feestelijke opening van dit historisch archief plaatsvinden.

Erfgoedkoepel Berkelland

Met de andere historische verenigingen van onze gemeente houden we contact en overleg in de Erfgoedkoepel Berkelland. Op die manier kunnen de verenigingen elkaar versterken en zich zo nodig samen positioneren ten opzichte van de gemeente voor het behoud van historisch erfgoed.

Cursus Archeologie

Begin dit jaar is de cursus archeologie afgerond. 13 mensen namen hieraan deel. Het streven is om in de gemeente Berkelland een gezamenlijke werkgroep archeologie te starten.

De Jappe

Op 30 juni vond de opening plaats van het herbouwde boerderijtje de Jappe. Onder een stralend zonnetje en met veel publieke belangstelling onthulde de voorzitter het informatiebord. Een en ander vond plaats op het terrein van de familie Groot Wassink, camping de Vlierhof, waar de Jappe een mooie plaats heeft gekregen.

Museum de Scheper

Met het museum de Scheper hebben wij jaarlijks overleg om elkaar waar dat kan te ondersteunen bij de verschillende activiteiten.

Tot slot

Op 23 oktober hebben bestuur, redactie en webmaster gezamenlijk vergaderd in De Jappe en kennisgemaakt met de nieuwe (adspirant)leden van bestuur en redactie. Deze bijeenkomst gaf blijk van groot enthousiasme en daardoor vertrouwen in een goede toekomst voor de Historische Kring Eibergen.

Januari 2013,

Iet Hensbroek, secretaris.

Excursie naar Vesting Bourtange en Kalkovens Dedemsvaart, woensdag 15 mei

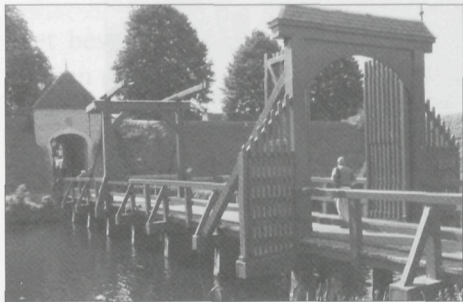
Dit jaar organiseren we voor u weer een bijzonder mooie excursie. We gaan woensdag 15 mei naar de Vesting Bourtange en naar de Kalkovens in Dedemsvaart. In 1580 gaf prins Willem van Oranje opdracht om een schans met vijf bastions aan te leggen op de route die Groningen verbond met Lingen en Westfalen. Daarmee hoopte hij de Spaansgezinde stad Groningen te isoleren. Na de overgave van Groningen op 23 juli 1594 werd de vesting Bourtange onderdeel van de grensverdediging. De vesting werd in de loop der eeuwen voortdurend versterkt. Gaandeweg verloor het zijn functie en in 1851 werd de ooit zo belangrijke vesting officieel opgeheven. Bourtange werd een bloeiend agrarisch dorp totdat in de 50- en 60-er jaren hier een einde aan kwam en steeds meer boeren, handelaren en vaklieden vertrokken. De gemeente Vlagtwedde besloot in die tijd de oude vesting te reconstrueren naar de situatie van 1742 toen de vesting haar grootste omvang had bereikt. Nu is Bourtange een vestingstadje waar de tijd stil lijkt te hebben gestaan. Er zijn talloze bezienswaardigheden uit vroegere eeuwen.

In het streekmuseum De Kalkovens in Dedemsvaart is eveneens veel te zien. Omstreeks 1820 nam Baron van Dedem het initiatief om aan een dwarswijk van het kanaal de Dedemsvaart enkele kalkovens te bouwen. Schippers vervoerden turf (brandstof) naar het westen van ons land. Op de terugweg namen ze schelpen mee vanuit de Waddenzee. Deze schelpen werden met turf verbrand tot kalk. Door grondige restauratie zijn de ovens in oude staat hersteld. Bij de ovens zijn ook het 'Leshuus', de ruimte waar de verbrande schelpen gelest (= geblust) werden, de oude Turfschuur waar de turf werd opgeslagen die nodig was voor het verbranden van de schelpen en een oud turfschip waarvan de roef geheel is ingericht in de stijl van het bouwjaar (1933). Het museum kent een oudheidkamer, een oud kruidenierswinkelje met producten uit grootmoeders tijd, exposities en een uitgebreide bibliotheek over de historie van de toenmalige gemeente Avereest.

De deelname kost per persoon € 55,-, inclusief koffie, gebak, warm en koud buffet. Belangstellenden kunnen zich opgeven bij:

Gerrie Klein Willink-Odink, Merelstraat 3, 7151 TH, telefoon 0545 473314.

Deelnemers krijgen tijdig nadere schriftelijke informatie over het reisschema.

Vesting Bourtange.

De kalkovens in Dedemsvaart.

Stichting Eibergse Molens zoekt vrijwillige molenaars

De Stichting Eibergse Molens is eigenaar van zowel de Mallumse- als de Piepermolen. Het bestuur zet zich er voor in de molens en de omgeving daarvan in goede staat te houden. Dat gebeurt niet alleen door subsidies en andere financiële middelen te verwerven of door opdrachten te geven tot het doen van herstelwerkzaamheden aan de molens, maar ook door de molens regelmatig in bedrijf te doen stellen. Voor dat laatste doet de stichting een beroep op de inzet van vrijwillige molenaars.

Vrijwillige molenaars zijn mensen die er aardigheid in hebben om met molens te werken. Daartoe hebben zij dan een opleiding gevolgd bij het landelijke Gilde van Vrijwillige Molenaars. Die opleiding wordt uiteindelijk - vaak na ongeveer twee jaren - afgesloten met een praktijkexamen dat wordt afgenomen door een examencommissie die werkt onder auspiciën van Vereniging De Hollandse Molen. Er bestaan afzonderlijke examens voor wind- en voor watermolenaars.

Door het behalen van het diploma wordt het voor de vrijwillige molenaar mogelijk om zich voor persoonlijke ongevallen en wettelijke aansprakelijkheid te verzekeren voor wat betreft het werken met de molen.

Elke zaterdagmiddag komen de vrijwillige molenaars bijeen bij hun molen om deze in bedrijf te zetten. Dat kan zijn om graan te malen maar het kan ook zijn dat het scheprad of de wieken onbelast omwentelingen maken. Alleen dat draaien is al belangrijk voor het behoud van de molen. Maar vrijwillige molenaars doen meer. Ze smeren ook de lagers en taatsen in de molen, verrichten klein onderhoud en soms eenvoudig schilderwerk. Bovendien tonen zij de molen ook aan belangstellenden en vertellen het een en ander over de werking er van.

Het bestuur van de stichting vindt het belangrijk dat de molens tot in lengte van jaren in bedrijf worden gehouden. Stilstand is immers achteruitgang! Maar om dat ook in de toekomst zeker te kunnen stellen is het nodig dat nieuwe belangstellenden de opleiding tot vrijwillig molenaar gaan volgen.

Die lesstof is vastgelegd in een lesboek. Maar dat is niet alles. Daarnaast moet de aspirant vrijwillig molenaar ook van begin af aan in de molen meewerken om in de praktijk te leren wat het molenaarschap zoal in houdt. Zo zie je welke werkzaamheden zich zoal voordoen, hoe het weer zich ontwikkelt en hoe je daarop in moet spelen.

Kortom, het is een enerverende hobby die bovendien in het belang is van de instandhouding van onze molens.

Het bestuur van de Stichting Eibergse Molens zal dan ook graag in contact komen met mensen die belangstelling hebben om vrijwillig molenaar te worden. Lijkt dat wel iets? Kijk dan ook eens op de site www.eibergsemolens.nl en neem dan contact op met de secretaris van de Stichting Eibergse Molens, dhr. A.G.J. Esman, Drieveweg 18, Eibergen, telefoonnummer 0545-471994. Maar u kunt natuurlijk ook een gesprekje aanknopen met de molenaars die zaterdagmiddags doorgaans in de Mallumse en de Piepermolen aanwezig zijn.

Onder de oude ginkgo biloba: museumnieuws

Expositie over de jaren '50 en '60 in voorbereiding

Na de huidige crisis komt er waarschijnlijk weer een tijd van groei en bloei, zoals we na de Tweede Wereldoorlog de wederopbouw gekend hebben. We kijken daarom terug naar de jaren '50 en '60 om ons voor te bereiden op betere tijden. Van 30 juni tot 27 oktober houdt Museum de Scheper een expositie over die periode. We roepen de sfeer uit die tijd op met inrichting, muziek en allerlei beeldmateriaal. De expositie wordt begeleid door een aantal activiteiten die de bezoeker

weer helemaal in de sfeer brengen.

In de jaren '50 was je blij, als je een huis en een baan had. De kinderen gingen naar de school, die bij jouw zuil paste en je stemde op de partij, die dat ook verwoordde. Je kocht je brood, je vlees, je groente en je kruidenierswaren bij winkels van jouw overtuiging. Vaak werden die spullen door de melkboer, de bakker en de slager thuisgebracht. De was ging in de tobbe, door de wringer en aan de lijn, werd zo nodig gesteven en dan gestreken met een strijkijzer, dat op de kachel werd verhit. Je scheerde je nat en knipte je kinderen met een tondeuse.

De Blue Diamonds en Willy Alberti trokken veel aandacht. Het Franse chanson kwam op met vooral George Brassens en de Belg Jacques Brel, maar later ook Leo Ferré, Barbara en meer populaire chansonniers.

Pas rond de overgang naar de jaren '60 kwam er bij velen een auto, een wasmachine en een televisie in huis. De pastoe-meubels werden geïnstalleerd en er begon langzamerhand een frisse wind te waaien door de burgerlijke rijtjeshuizen. Het kolonialisme liep ten einde en de democratiseringsbeweging kwam op. De discussies gingen over vernieuwing in de kerk, existentialisme, bevrijding van de enge moraal. Dat leidde tot de Beweging van de Vijftigers, provo's bij het Lievertje op 't Spui, actie Tomaat etc. Aan het eind van de jaren '60 werden bedrijven (ENKA, Breda) en universiteitsgebouwen bezet en werden demonstraties georganiseerd. Het establishment schudde op zijn grondvesten.

Eerst had je Elvis Presley en Little Richard, later kwamen ruigere rockers. Na the Beatles en the Rolling Stones kwamen Bob Dylan en Frank Zappa. De invloedrijkste stromingen droegen ook een politieke lading met zich mee, met name Dylan en Zappa kregen hun aanhang in linkse kringen.

Voor onze expositie moeten we nog een aantal keuzes maken, dus wat er precies aan bod komt ziet u pas eind juni. Nu denken we aan een huiskamer en een slaapkamer in de juiste stijl met kleding en allerlei attributen, met muziek die bij die tijd past en wellicht krijg je de spruitjeslucht er bij. We laten je vast Mens-

Woonkamer, zestiger jaren (collectie: museum van de Twintigste Eeuw, Hoorn).

erger-je-niet spelen of lezen een stukje voor uit 'De Avonden' van Gerard van het Reve. Wellicht maken we ruimte om te 'twisten' of moet je de juiste kleren kiezen bij de stijl (blues of soul) die je kiest.

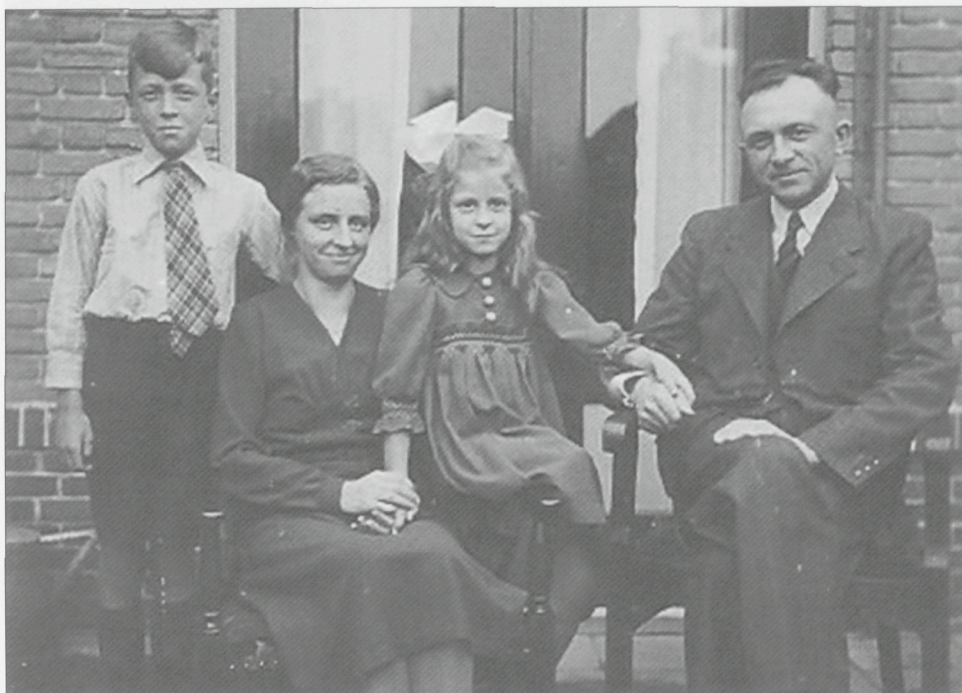
U kunt ook een bijdrage leveren aan de expositie door contact op te nemen met info@museumdescheper.nl.

Eibergen, januari 2013

Paul Puntman, adviseur Museum de Scheper

Jeugdherinneringen van Ina Spruijt-Mast

Old Ni-js uit Eibergen wordt door mij altijd van A tot Z gelezen, het is iedere keer weer heerlijk 'leesvoer'. Dat is extra het geval wanneer de verhalen zich afspelen in de buurt van mijn ouderlijk huis aan de J.W. Hagemanstraat 77. Dan komen vele jeugdherinneringen naar boven.

Het echtpaar Hielke en Nelly Mast-Wapstra met hun kinderen Geert en Ina. De foto is gemaakt op 17 oktober 1941 ter gelegenheid van het 12½-jarig huwelijk.

IJs van Zuidinga

In Old Ni-js nr. 68 ging het voor de vierde keer over de Grolse Straote. Op blz. 54 een foto van de Viersprong in de jaren '50 met de ijscokar van Zuidinga.

Als kinderen uit de buurt bedelden we wel eens om een ijsje. Zuidinga had een leuke manier gevonden om ons dan een poosje kwijt te raken. Hij zei dan: "Wie mij een klavertje vijf brengt krijgt een gratis ijsje". Wat hebben we (ja, ik ook) daar dikwijls naar lopen zoeken, maar ... nooit gevonden natuurlijk. Het ijs dat hij vlak na de oorlog verkocht leek op een soort bevroren griesmeelvla. En toch smaakte het niet slecht.

Klein Burink uit Neede had een veel luxere ijscowagen en zijn ijs was lekkerder en duurder. Hij kwam maar één keer per 2 à 3 weken. Slechts een heel enkele keer, als het erg heet weer was, kon ik mijn moeder overhalen om bij hem een ijsje te kopen.

Het echtpaar Evert en Trui Hietbrink met hun dochter Gretha. De foto is gemaakt op 8 februari 1931 ter gelegenheid van het 25-jarig huwelijk.

Hoe gemeenteopzichter Hietbrink aan de bijnaam 'Sally' kwam

In datzelfde artikel over de Grolse Straote gaat het ook over het huis *De Viersprong*. Daar woonde de gemeenteopzichter en -architect Hietbrink, bijgenaamd Sally. Herman Weekhout die in Old Ni-js nr. 69 zijn jeugdherinneringen vertelt, weet niet waarom Hietbrink die bijnaam had. Ik weet iets meer van de Hietbrinks omdat zij, voordat hun huis in Eibergen klaar was, enige tijd bij mijn grootouders (Wapstra) hebben ingewoond. Tot hun dood toe zijn de Hietbrinks daardoor goede kennissen van mijn ouders geweest.

Hietbrink was een gewiekste onderhandelaar als hij iets gedaan wilde krijgen. Omdat de joden ook bekend stonden om deze eigenschap, leverde hem dat de bijnaam Sally op. Als hij soms glunderend bij ons kwam om te vertellen dat hem 'iets' gelukt was, zei mijn moeder ook wel eens tegen hem: "Ouwe jood, heb je het weer voor elkaar gekregen!" Vandaag zijn dat soort opmerkingen niet meer gepast maar destijds vond Hietbrink het prachtig als mijn moeder zo iets zei.

Hietbrink was een zeer harde werker, die voor zichzelf niet keek op een uurtje meer of minder. Ook bedacht hij allerlei dingen waarmee hij het dorp wilde verfraaien. Zo maakte hij b.v. gekleurde verlichting in de fontein van de vijvers voor het gemeentehuis. Heel bijzonder in die tijd. Helaas haperde het nogal eens, zodat het na enige tijd ook weer is weggehaald.

Na de bevrijding in 1945 vond hij dat er een monument moest komen in Eibergen. Hij plaatste daarom een berkenhouten kruis bij de Viersprong. Hij vond dat

het 's avond en 's nacht ook goed zichtbaar moest zijn en zette er elke avond een verlicht kruis vóór. Er lag dan een lang snoer vanaf dat kruis dwars over de Groenloseweg naar het huis van Hietbrink. De volgende morgen haalde hij dat weer weg. Dat kon in die jaren allemaal nog. Verkeer was er toch nagenoeg niet op de Groenloseweg. Bij dat kruis werd in het begin ook de dodenherdenking gehouden.

Omroeper Wonnink

In de verhalen van Herman Weekhout, Old Ni-js nr 69, komt de luide stem van dorpsomroeper Wonnink aan bod. Ik herinner me dat Wonnink zo'n stentorstem had dat we niet eens een raam open hoefden te doen om hem te kunnen verstaan. In de oorlogsjaren (en ook nog daarna) was een van zijn bekende omroepberichten *'Vanmiddag om vier uur is bij het slachthuis aan de Nieuwstraat varkensvlees (of rund- of paardenvlees) verkrijgbaar op vleesbonnummer van de distributiekaarten t/m'*. Als onze bonnen aan de beurt waren wisten we dat we minstens een uur van tevoren in de rij moesten gaan staan, want anders was de kans groot dat alles al weer op was. Of er was alleen nog wat afval. Diverse keren werd ik er op uitgestuurd en stond ik, met vele anderen, geduldig in de rij.

Pleerdöpke

Weekhout noemt ook meerdere politieagenten waaronder Kammeijer. Opvallend vond ik dat altijd werd gesproken over *politie Wabeke* of *politie Mom* maar het was *veldwachter Kammeijer*. Misschien omdat hij als enige in het buitengebied woonde?

Kammeijer was bij de jeugd zeer gevreesd, omdat hij zo streng was. Hij had de bijnaam *Pleerdöpke*. Waarom hij deze bijnaam had weet ik niet. Als kind dacht ik dat het kwam omdat hij met het ijzer onder z'n schoenen zo 'pleerde' op de

Politieagent Kammeijer, alias Pleerdöpke, met zijn vrouw.

straat. Kammeijer had een vreselijke hekel aan zijn bijnaam. Voor de jeugd reden te meer om hem, als hij voorbij gefietst was, na te roepen met 'plééééérdöpke'. Woedend keerde hij dan om. De jongens probeerden zich altijd zo snel mogelijk te verstoppen. Maar o wee als hij toch had gezien wie de daders waren. Dan stond hij nog dezelfde dag bij de ouders op de stoep. Als kinderen wisten we eigenlijk niet eens wat zijn werkelijke naam was. Mevrouw Van de Kamp (de moeder van horlogemaker en juwelier Wim van de Kamp) vertelde ons daarover destijds een leuk verhaal. Haar oudste zoon, Wouter, speelde als circa 8-jarige met enkele grotere jongens op het pleintje tussen de Hervormde kerk en het voormalige gemeentehuis. Het was streng verboden om daar te voetballen, maar voor de jeugd was dat nou juist zo'n leuk pleintje voor zoiets. In het (al lang geleden afgebroken) oude gemeentehuis was in die tijd o.a. het politiebureau gevestigd. Plotseling kwam agent Kammeijer naar buiten. De grotere jongens waren snel verdwenen, maar Wouter werd bij zijn kraag gepakt. Hij beefde van angst en dacht "Laat ik maar héél beleefd zijn, misschien valt de straf dan mee". Op alle vragen antwoordde hij dan ook in keurig Nederlands met "ja, meneer Pleerdoopje" of "nee, meneer Pleerdoopje". Hoe dit verhaal is afgelopen weet ik helaas niet meer.

Van de Sint Jozelschool naar de Christelijke ULO

In Old Ni-js nr. 70 gaat het over Meester Koenders van de Sint Jozelschool en hoe hij zich beledigd voelde toen voor het eerst een leerling van zijn school naar de Christelijke Mulo ging. Het klopt dat Gerrit Weeink (1931-2012) al in 1948 op de Christelijke ULO zat. Hij zat bij mij in de klas. Ik herinner me dat zijn ouders dispensatie hadden gekregen van de pastoor om hem naar onze school te sturen, mits hij elke dag een half uur later mocht komen. Het eerste half uur stond namelijk Bijbelse Geschiedenis op het rooster en die protestantse bijbel lessen vond de pastoor maar niks. Na enkele dagen waren we eraan gewend dat Gerrit een half uur later kwam. Zijn ouders kregen echter zoveel problemen over dit alles (met hun familie en kennissen), dat ze hun zoon een jaar later toch maar naar een andere school stuurden. Wij vonden dat jammer, want we raakten een heel aardige klasgenoot kwijt.

Als de schoenen maar niet in het water staan

Het verhaal over de watersnood in 1946 van Sien Somsen vond ik heel leuk om te lezen. Zelf was ik een of twee jaar jonger dan zij en woonde meer aan het eind van de Hagemanstraat waar de wateroverlast minder was. Ik vond het dan ook alleen maar leuk en spannend. Het enige waar ik me zorgen over maakte waren mijn schoenen die in reparatie waren bij Baten aan het begin van de Grotestraat. Die winkel was niet meer bereikbaar en ik kon mijn zondagse(!) schoenen dus niet ophalen. "Als ze maar niet in het water staan", dacht ik steeds. Het water kwam zowel vanuit het dorp als vanaf de Viersprong onze

Overstroming van de Berkel tot in de Grotestraat.

straat in. De hele dag hield ik met spanning in de gaten wanneer die twee stromen elkaar zouden raken.

Ook herinner ik me nog heel goed dat bij Rekken een vrouw verdronken is. Ze fietste in donker met haar man naar huis en had niet in de gaten dat de brug verdwenen was. Haar man kon nog op tijd afstappen. Die avond had de familie Hietbrink (Sally) een feest gegeven (waarschijnlijk i.v.m. hun 40-jarig huwelijk). Ik hoor de heer Hietbrink de volgende dag nog zeggen: "Nu is me dat hele feest niks meer waard". Toen het water voldoende gezakt was zijn we met mijn moeder naar de Mallumse molen gewandeld. Het water ging vlak onder de brug door en ervoor lag een grote hoeveelheid takken en andere rommel die door de stroom was meegesleurd.

Al met al zijn deze 'losse flodders' nog een lang verhaal geworden. Ik hoop dat het anderen aanspoort om ook eens de pen (of het toetsenbord) ter hand te nemen en herinneringen op te schrijven.

Delft, oktober 2012

Ina Spruijt-Mast

Auteur

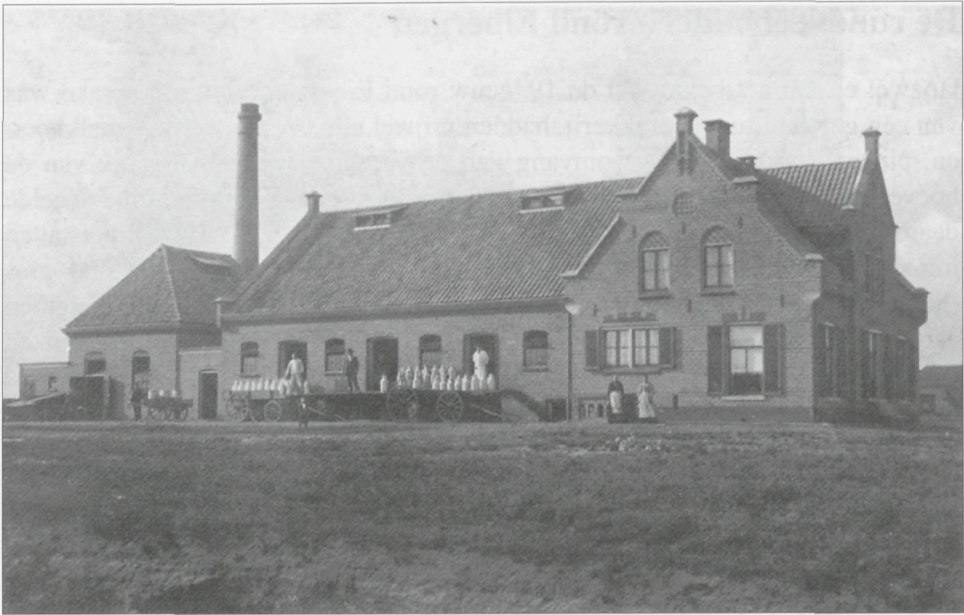
Ina Spruijt-Mast (1934) is al in 1955 uit Eibergen vertrokken maar vergeet haar Eibergse roots nooit. Voor wie meer wil weten over de familie Mast aan de J.W. Hagemanstraat wordt verwezen naar Old Ni-js nr. 65. Daarin staat een artikel van Ina Spruijt-Mast over het vroegere winkeltje van haar grootvader Pieter Wapstra aan de Grotestraat. In dat artikel, op blz. 35 is enige informatie te vinden over Hielke Mast en Nelly Wapstra, de ouders van Ina.

De rundveehouderij rond Eibergen

Hoewel er aan het begin van de 19^e eeuw rond Eibergen nog geen sprake was van een gerichte rundveefokkerij, hadden vrijwel alle boeren wel wat melkkoeien, pinken en kalveren. De omvang van de veestapel was afhankelijk van de hoeveelheid grond die men in gebruik had. Niet alleen de cultuurgrond speelde daarbij een rol, maar ook de heide- en bosgrond. Men had in de potstallen immers ook heideschollen (plaggen) nodig. Op de cultuurgrond stond gras (hooi) voor het vee en op de akkers werden voor mens en dier graan, bieten en aardappels verbouwd. Ook bosgrond was van groot belang: bomen voor huizen en schuren en kachelhout voor verwarming en de schors van jonge eiken werd benut voor het looien van leer. Dorpsbewoners hielden vaak wel een koe of wat geiten voor de melkvoorziening en varkens voorzagen in de behoefte aan vlees. Paarden waren de trekdieren op grotere bedrijven, terwijl de kleinere boeren (wonnens) meestal een os, maar ook wel een koe inspanden. Rond 1850 werd er steeds meer woeste grond in cultuur gebracht en hand over hand nam ook het aantal runderen toe, maar er was nog geen sprake van selectie op exterieur of melkgift. Wel probeerden de boeren die zo'n acht tot tien koeien molken, het product aan de man te brengen en vrouwen, dochters of dienstmeiden karnden handmatig ook al boter. Enkele boeren, zoals bij Geerdink in Hupsel, hadden een karnhond voor dit karwei. De hond liep rond in een soort trommel, die een raderwerk aandreef, waardoor de karn in beweging bleef. In 1887 namen al 36 meisjes en jonge vrouwen deel aan een cursus voor boterbereiding, die bij Olminkhof (de Jonge Scholte) werd gegeven. Er was zelfs sprake van een botermarkt in het dorp, waar in datzelfde jaar 11.055 kilogram boter werd aangevoerd. De gemiddelde prijs lag op 48¼ cent per kilo. Als de boeren via de winkel hun boter afzetten kregen ze maar dertig cent per kilo en waren ze ook nog verplicht koloniale waren af te nemen.

De zuivelfabriek

Hendrik Arnold Huender was één van de stuwende krachten achter het opzetten van een boterfabriek in Eibergen. Deze op 24 januari 1849 geboren zoon van een dominee uit Nijbroek was de eerste voorzitter van de Eibergse Stoom Zuivelfabriek en hij was ook voorzitter van de Gelders-Overijsselse Zuivelbond. De boterfabriek werd opgericht op 15 april 1899 met Huender als voorzitter en Eibergse notabelen als bestuursleden, onder wie burgemeester W.H. Smits, fabrikant G.J. ten Cate, notaris G.P. ter Braak en de voortrekker van het landbouwonderwijs meester J. Leppink. Ook enkele grote boeren maakten er deel van uit, te weten G.J.H. Olminkhof, A. Meutstege, W. te Raa en J.D. te Biesebeek. De Needenaren H.J. Meijers en G.J. Koeslag en tenslotte J.H. Bennink uit Rekken maakten het bestuur compleet. Het zou nog tot 20 mei 1900 duren voor de fabriek begon te draaien, met als belangrijkste activiteit het maken van boter.

De Eibergse Zuivelfabriek aan de Hupselseweg (collectie: museum De Scheper).

Na één boekjaar had de fabriek al 286 leden. Naast de melkverwerkers in de fabriek had men natuurlijk ook aanvoerders (boeren) nodig en afvoerders (veters). De fabriek had leden en leveranciers uit de buurtschappen rond Eibergen en Neede. De eerste directeur was H. Schürer. De fabriek zou tot 1975 zelfstandig functioneren; toen werd er gefuseerd met fabrieken uit de buurt. De volgende directeuren volgden Schürer op: B. Boeve, die er vele jaren was, R. Steenhuizen, Jansen, die een tussenpauze was en H.P. Vonk.

Aanbesteding melkritten een hachelijke aangelegenheid

De jaarlijkse aanbesteding van de melkritten van de boeren naar de fabriek was voor de vervoerders een hachelijke aangelegenheid. Schreef men voor een rit in de buurt te hoog in dan werd het aan een inschrijver met een lager bedrag gegund. Met name voor de kleine boeren was het rijden van een melkritt een welkome bijverdienste. Had men er in Eibergen naast gegrepen, dan kon men eventueel nog proberen een rit in Borculo of Beltrum te bemachtigen, want daar was de inschrijving soms een week later. Na 1970 kwamen de ontwikkelingen in de zuivelindustrie in een stroomversnelling en gingen er veel fabrieken fuseren. Door het grotere aantal koeien per bedrijf en de daarmee gepaard gaande productieverhoging werden de melkbussen vervangen door koeltanks. Coberco ging samen met Domo en Friesland Foods en na de fusie van de Nederlandse giganten Campina en Friesland Foods zijn zij samen een grote speler op de wereldmarkt. Kleine, soms particuliere fabriekjes, konden zich nog handhaven.

Bestuur en directeur bij de oprichting van de Eibergse Zuivelfabriek. V.l.n.r.: H. Schürer, directeur, Mr. G.P. ter Braak (notaris), G.J. ten Cate (fabrikant), W.H. Smits (burgemeester), H.A. Huender (fabikant), G.J.M. Olminkhof, A. Meutstege, W. te Raa, J. Leppink (onderwijzer), J.D. te Biesebeek, H.J. Meijers, G.J. Koeslag, J.H. Bennink GJzn (De Wever uit Rekken) (collectie: museum De Scheper).

Gezondheidsdienst voor dieren

In de achttiende eeuw werd ons land geteisterd door de veepest. Hele veestapels stierven en sommige gebieden werden koeloos. In die tijd werd in Noord- en Zuid-Holland op de boerderijen al veel kaas bereid. Ook hier waren het de vrouwen die de kunst van het kaasmaken, die veel vakkennis vereiste, vaak uitoefenden. Tijdens de veepest stond de kaasproductie op een laag pitje. In Friesland, van oudsher het gebied van de zwartbonte koeien, stierf in 1745 zeventig procent van het vee aan de pest, tien procent genas en twintig procent bleef voor de ziekte gespaard. In 1768 begon men in Friesland al in te enten tegen de pest. Maar in dogmatische streken zag men de ziekte als een straf van God en liet men de koeien niet preventief enten. Ook het zeer besmettelijke miltvuur, tegenwoordig net als de veepest vrijwel uitgeroeid, kwam destijds veel voor. Bij enkele boerderijen onder Eibergen en Rekken kende men de 'pestbuskes'. Bij de Jonge Scholte, Kolthof en Dijkman in de Ape in Rekken waren ze nog lang herkenbaar. Het waren bosjes met ondoordringbaar kreupelhout, waarin door besmettelijke ziekten gestorven en daarna verbrande dieren werden begraven. Tot 1908 had Eibergen geen gemeentelijke veearts. Voor zieke paarden riep men wel de hulp in van de arts van de stoeterij in Haarlo, die tot 1841 heeft bestaan. Deed er zich aan het begin van de vorige eeuw een zware bevalling bij een koe (vaak vaars) voor, dan ging men lopend of op de fiets naar Lintvelde en haalde

men er Dorus Aaltink (hij heette eigenlijk Maarse) bij. Dorus was een verloskundige zonder diploma, maar hij stond als zeer vakkundig bekend. Te zware kalveren zaagde hij al van de koeien af en ook voor moeilijke castraties deinsde hij niet terug. Hij beschikte over middeltjes tegen allerlei aandoeningen en kwalen, die soms wel en soms niet hielpen. Dokter A. Feberwee werd in 1908 benoemd als gemeentelijk veearts van Eibergen. Hij was in 1844 al voorafgegaan door veearts A. G. J. Kühle (* 08-02-1778 in Dusseldorf), die praktisch hield op het koerhoes in de Holterhoek. Waarschijnlijk wegens gebrek aan klandizie hield hij het maar een jaar vol in Eibergen, want in 1845 vertrok hij al naar Deventer. In 1899 werd dan nog J. Vlaskamp benoemd tot rijksveearts met als standplaats Eibergen, maar hij bediende ook de omliggende gemeenten. De boeren vonden dat hij veel te hoge rekeningen uitschreef en deden steeds minder een beroep op hem. De gemeente liet voor dierenarts Feberwee een nieuw huis bouwen aan de J. W. Hagemanstraat (nr. 61) met in de gevel een hoefijzer en de drie eieren van Eibergen. De woning staat nu op de gemeentelijk monumentlijst. Na Feberwee kwam in 1922 H.P. Piel in het huis te wonen. Ook Piels schoonzoon W.J. Nijhof kwam in Eibergen als veearts. Latere veeartsen in Eibergen waren M.I. van den Dikkenberg, J. Terpstra, G. Velthuis, G. Brinkhuis, H. de Vries en C. Hoeben. Tegenwoordig is er een groepspraktijk.

Waarschuwing om het erf niet te betreden.

Gevreesde veeziekten

Het enten tegen mond- en klauwzeer (mkz), dat vroeger elk jaar gebeurde, werd destijds meestal uitgevoerd door een student van de veeartsenopleiding uit Utrecht. Aan de invaller veearts Leeftang heeft menigeen nog levendige herinneringen. De gevreesde veeziekten die vroeger heersten, zoals veepest, miltvuur, abortus bang, tbc en ook mkz, zijn in hoofdzaak uitgeroeid. Ook wrang, een uierontsteking verspreid door vliegen, is dankzij penicilline minder hardnekkig en hetzelfde geldt voor haarworm, een tussenklauwontsteking.

De vliegen die wrang overbrachten zaten vooral in elshout, reden waarom de boeren in de vliegenrijke maanden juli en augustus hun dieren niet in door elshout omringde weiden lieten grazen. Toch steekt met name mond- en klauwzeer bij tijd en wijle weer de kop op. Zoals in 2001, toen vele herkauwers (deels waarschijnlijk ten onrechte zoals in Kootwijkerbroek) werden afgemaakt. Het economisch gewin ging boven de diervriendelijkheid.

Henk ter Agter met stier Bart.

De Eibergse burgemeester W. H. Smits nam rond 1890 een moedige beslissing. Ook toen heerste er mond- en klauwzeer en van hogerhand werden slachters eropuit gestuurd om op de besmette bedrijven al het vee te doden. De burgemeester weigerde echter pertinent medewerking te verlenen en stuurde de Haagse afmakers onverrichter zake 'terug naar hun hollen'. Hij had als argument 'we kunnen onze arme keuterboeren toch niet op deze wijze hun vee ontnemen en van hun inkomsten beroven'. De tbc-bestrijding is pas na de Tweede Wereldoorlog goed op gang gekomen, hoewel er landelijk op vrijwillige basis al sinds 1928 kon worden gecontroleerd. Gerrit Hulshof van de Kerkloolaan herinnert zich dat een oom van hem de gewoonte had om melk zo van de koe te drinken, maar daardoor wel met tbc werd besmet. Destijds werden de koeien elk jaar gecontroleerd op tbc. De bestrijding van de runderhorzel in het midden van de twintigste eeuw was minder ingrijpend en aan leken toevertrouwd. Een gestoken koe ging 'bissen', door de wei rennen met de staart op de rug. De horzel ontwikkelde zich onderhuids en kwam er in het voorjaar, vaak op de rug of de lendenen van het rund, uit. De bulten, die dit veroorzaakte, werden met een bestrijdingsmiddel behandeld. Ondanks alle huidige kennis en ervaring, komen er nog steeds veeziekten voor: blauwtong, ibv (griep), bse (gekekoeienziekte door besmet veevoer) of recent nog, het Schmallenbergvirus (mismaakte kalfjes). De Gezondheidsdienst voor dieren is eigenlijk pas goed in werking getreden na de Tweede Wereldoorlog. Deze in Roozendaal gevestigde provinciale dienst heeft onder leiding van dr. H. van de Burg veel goed werk verricht.

De Controlevereniging

De Controlevereniging viel onder verantwoordelijkheid van de zuivelfabriek. Het onderzoek naar het vetgehalte in de melk en later ook het eiwitgehalte, werd gedaan op het laboratorium van de zuivelfabriek, waar Jan Kupper de scepter zwaaide. Dagelijks werd van de geleverde melk een monster genomen en eens per twee weken vond het kwaliteitsonderzoek plaats. Gecontroleerd werden de reinheid van de melk (door de melk door een watje te gieten), de reductase en 's winters de geur.

Stamboeknummer in hoorn.

Tegenwoordig kent men een hele rits onderzoeken die op een centraal laboratorium in Zutphen plaatsvinden. Ook onderzocht men dagelijks in Eibergen het vetgehalte van de consumptiemelk, die 'langs de straat' werd verkocht. Deze afgeroomde melk had nog een vetpercentage tussen de 3,15. en 3,20. Van de room werd boter gemaakt. Vlak na de oprichting van de zuivelfabriek lieten sommige fokkers de melk van hun koeien al individueel bemonsteren. Aanvankelijk kwam de monsternemer een keer per veertien dagen 's avonds en 's morgens, per koe de melk wegen en er een monstertje uit scheppen, dat eerst alleen op het vetgehalte, maar twintig jaar later ook op het eiwitgehalte werd gescreend. Om vervalsing te voorkomen werden er bijpassende nummers in de horens van de koeien gebrand. Op deze wijze werden de productielijsten per koe opgesteld. Een bekende monsternemer was Wim Wassink.

Mooie resultaten op keuringen

De gerichte fokkers behaalden op de exterieur- en productiekeuringen van voor de Tweede Wereldoorlog al mooie resultaten. Hendrik Olminkhof (de Jonge Scholte) zond in 1923 op een grote tentoonstelling op het Malieveld in Den Haag ter gelegenheid van het 25-jarig ambtsjubileum van koningin Wilhelmina, drie koeien en een stier in. Met zijn fokgroep bestaande uit Roos 4, Gonda 2, Nella 3 en de stier Jacob won hij de eerste prijs. Roos 4 had als driejarige koe al 5.120 kg. melk geproduceerd met 3,62 % vet. Eigenlijk was veertig jaar later de productie van roodbonte koeien, ondanks gerichte fokkerij en selectie niet echt toegenomen. Zo produceerde de koe Hetty 25 van de weduwe Hofmeijer uit Heino als driejarige 4.782 kg melk met 3,93 % vet en 3,70% eiwit.

	Serie MA Naam rund Rozza N ^o 50000 Geb. datum 17-11-1961 ml/vrl R.v.J. (Fokv.) 12083 Fokr. R.v.J. (Stb.) 699845 Stb. V Rozza s Boris 4 Fokr. Stb. 184345 M Rozza Fokr. 11103 Stb. 554505 Nr. dekking Dekdatum Draagtijd dg. Kenbare tekens: Rood bont Oormerk serie nr. d.d. serie nr. d.d. serie nr. Veehouder G. H. Meyer Adres 040 te Eibergen Zuivelfabriek/Ver. Eibergen nr. 324 Naam schetser a. Luggenhoust (in blokletters) Datum 03-01-63 Handtekening VAN DERHEIM-ROSEN
--	---

Kalverschets van Rozza.

Blik in het oor en kalverschetsen

Na 1945 kende de zuivelfabriek nog drie werkende controleverenigingen: de Samenwerking uit Rekken, Moedig Voorwaarts uit Olden Eibergen en de grote Controlevereniging Eibergen-Neede. Na 1972 werden de gehalten in de melk per computer uitgerekend. Onder anderen Wim Wassink volgde daarvoor bij docent Westerveld een cursus in Arnhem. Voor de oorlog kende men geen gezondheidsverklaring voor koeien. Daarna kwamen er tbc- bewijzen en kregen koeien ter identificatie een blik in het oor. Alle kalfjes werden geschetst en deze schets met vermelding van dierziektebestrijding en soms een productie- en stamboekbewijs, was de gezondheidsverklaring, verkrijgbaar op het kantoor van de zuivelfabriek. Aanvankelijk waren daar Hukker en Klein Willink verantwoordelijk voor; later waren Joop te Koppele en Henk Saaltink eerste en tweede stamboekhouder, maar ook Alie Schukkink en Wim Wassink schreven gezondheidsverklaringen uit. Vooral op maandag was het op het kantoor een drukte van belang want op dinsdag was de veemarkt in Doetinchem en de handelaren en boeren moesten voordien hun tbc- bewijs hebben. In 1987 fuseerden de Controleverenigingen Eibergen-Neede, Winterswijk, Aalten, Beltrum en Lichtenvoorde met elkaar en moest men voor een gezondheidsverklaring naar Lichtenvoorde. Later werd dat Groenlo, toen Zelhem en nu is de vestiging in Deventer, waar tegenwoordig alles per computer gaat. Vele jaren hebben Te Koppele en Saaltink alle kalfjes die geboren werden van een duidelijke schets voorzien. Vroeger kreeg een boer elke winter een staladministrateur op bezoek, die naakte of bij

Excursiegroep Landbouwavondschool Meddo op bezoek bij de fokvereniging Rekken. Men is te gast bij boerderij Hoenink. Links meester G.J. Nijveldt en rechts W. Hoenink. (collectie: museum De Scheper).

alle koeien de juiste schets voorhanden was. De laatste decennia moet elk pas geboren kalfje een groot, geel oormerk in beide oren dragen. Het is een lelijk gezicht en zeker geen gemak voor het desbetreffende dier. Bij kleine huisdieren en paarden wordt onderhuids een chip ingebracht en dat zou bij koeien binnen afzienbare tijd waarschijnlijk ook kunnen gebeuren.

Doodgedrukt door een stier

Rond 1900 kende de Gelderse Achterhoek eigenlijk alleen maar roodbonte (met de nadruk op rood) MRIJ-koeien (Maas, Rijn, IJssel) en in mindere mate zwartbonte FH-koeien (Fries, Hollands). Grote boeren hadden een eigen stier en kleinere boeren met minder vee gingen met hun tochtige koeien naar een stierenhouder (bollenboer) in de buurt om het dier drachtig te krijgen. Elders in ons land kwamen ook rood- en zwartblaarkop koeien voor en wittrikken en lakenvelders hebben ook altijd bestaan. Buitenlandse vleesrassen waren nog onbekend evenals de melkveerassen fleckvee en montbéliardes. De roodbonte koeien waren over het algemeen wat platte, maar gespierde koeien met twee kwaliteiten. Ze voldeden zowel voor het vlees als voor de melk. Maar ook toen al zochten boeren naar mogelijkheden zowel het exterieur van de koe als de productie te verbeteren. Daarom werden in vrijwel elke buurtschap fokverenigingen opgericht met als doel gezamenlijk de beste stamboekstieren te kopen en daarmee verder te fokken. Maar ook particulieren kochten stieren, die het ras en de melkgift verbeterden. In Hupsel had Reint Scharpert de hele goede fokstier Willy's

Op het erf bij Te Raa (Hemsink) in Rekken. Links H. Rheebergen, midden een knecht en rechts Chrisjan te Raa. (collectie: museum De Scheper).

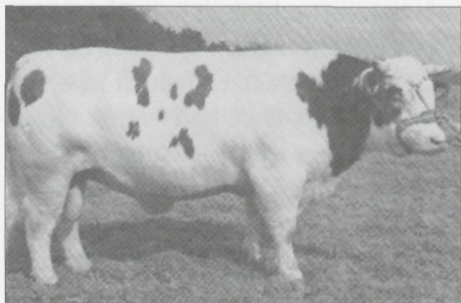
Sjoerd, waarvan de burens Hungerink en de beide Groot Wassinks ook gebruikmaakten. Bij Jans te Koppele, eveneens in Hupsel, stond een stier die op de keuring in Zutphen was bekroond en waar Horstman, Botterhuis en Tone te Koppele een deel in hadden. Daarnaast hadden G.H. Floors, D. Endeman en J. ter Agter eigen stieren. In Olden Eibergen had G.H. Meijer op Ontink jarenlang de bekende fokstier Blanus, die in Zutphen op de keuring derde stond in zijn klasse van Gelderland en Overijssel. Ook B. Blankenburg, J. Teselink en J.H. Baak (Hiddink) hadden, voor de KI-vereniging bestond, in de buurtschap een dekstier. Maar de fokverenigingen hadden meer leden en konden meer geld besteden aan eersteklas stieren. Zo stonden er in Rekken stieren op de boerderij van de Rekkense Inrichting en bij Chrisjan te Raa op boerderij Hemsink en in de Holterhoek bij de familie Groot Kormelink op de Paolhaar. Derk Hoenink, die naast boer ook stuwwachter was, had aan de huidige Havelandweg 6 een stierenstation, maar het beroep van fokker werd hem fataal, hij werd door een stier doodgedrukt. Stieren zijn gevaarlijk, ze hebben een onbetrouwbaar karakter en zijn soms agressief. Ze vallen ook nu nog regelmatig mensen aan en nemen ze op de horens met soms de dood tot gevolg. Ook de gebroeders Derk en Hendrik Groot Wassink, die aan de Ringweg in Voor-Beltrum woonden waar ook stieren van de fokvereniging uit de buurtschap stonden, werden beiden aangevallen en kwamen in het ziekenhuis terecht. Gelukkig voor hen vielen de verwondingen uiteindelijk nog mee. De stier werd later geblinddoekt, maar afgaande op zijn reukorgaan viel hij soms toch nog aan. Bij Willie Harbers (Beezebekke Leugemorshoek) heeft jarenlang de rijks-premiestier Roland K.S. 9448 gestaan. Het dier

werd op 20 december 1948 geboren bij H. J. Straatman in Wilp en werd in Zutphen vaker hoog bekroond. Hij was officieel het eigendom van Vereniging van de Eibergse rundveefokkerij, waarvan G. ter Maat (Peulner op 't Loo) secretaris was. Van heinde en ver kwamen boeren met hun koeien om ze door deze gevestigde vererver van een kalfje te laten voorzien. Tot de klanten behoorden onder anderen H. Olminkhof, die ook oprichter was geweest van de vereniging, H. Liefink (Leugemors), H. ter Aardt (de Rommeler), weduwe Te Biezebeek (de Temme), J.B. Grijsen (Broshuis), H. Baak, G. Slotboom (Florijn), G. te Luggenhorst (Lannever) en F. Groot Obbink (Vunderink); zelfs uit Rietmolen kwamen er klanten. Op 't Loo stond een stier bij Wennink (de Reuver).

Van fokvereniging tot KI-vereniging

Stieren die veel koeien op natuurlijke wijze dekken, kunnen ook verspreiders zijn van allerlei besmettelijke ziektes. Zo werden rond 1950 in Rekken vanwege de trichomonas-bacterie maar weinig kalfjes geboren. In die tijd kende Eibergen-Neede maar liefst negentien fokverenigingen. De fokverenigingen deden eigenlijk het plaatselijke werk van de stamboekverenigingen en hielden de registratie bij van de koeien en kalveren die stonden ingeschreven bij de controle en het stamboek. Deze negentien sloegen dat jaar de handen ineen en gingen op in de fokvereniging Eibergen-Neede, waarvan Hendrik Groot Wassink uit Rekken jaren lang secretaris was. Er werd tevens getracht een KI-vereniging in het leven te roepen. Om een en ander op poten te zetten werd Johan Klumper, die al zeven jaar bij de zuivelfabriek werkte, in de arm genomen. De dierenartsen verleenden hun medewerking, evenals de Gezondheidsdienst voor dieren in Gelderland.

Na de oprichtingsvergadering van de KI-vereniging Noord- Oost Gelderland in Eibergen, werd H.J. Karnebeek uit Rekken als secretaris aangezocht. De vereniging startte met 370 leden en dit aantal zou binnen tien jaar verdrievoudigen. De eerste stier die werd aangekocht kwam bij Wennink (de Reuver) te staan, maar zijn sperma was van matige kwaliteit. De aankoopcommissie kocht meerdere roodbonte en zwartbonte stieren en plaatste die bij Herman Kersjes op boerderij Hofman aan de Rekkense binnenweg. Deze boerderij behoorde toen toe aan Hein Poodt, daarna aan Herman ten Dolle en nu woont er Frank Penterman van

Stier Reinhard

Stier Roland bij Willie Harbers

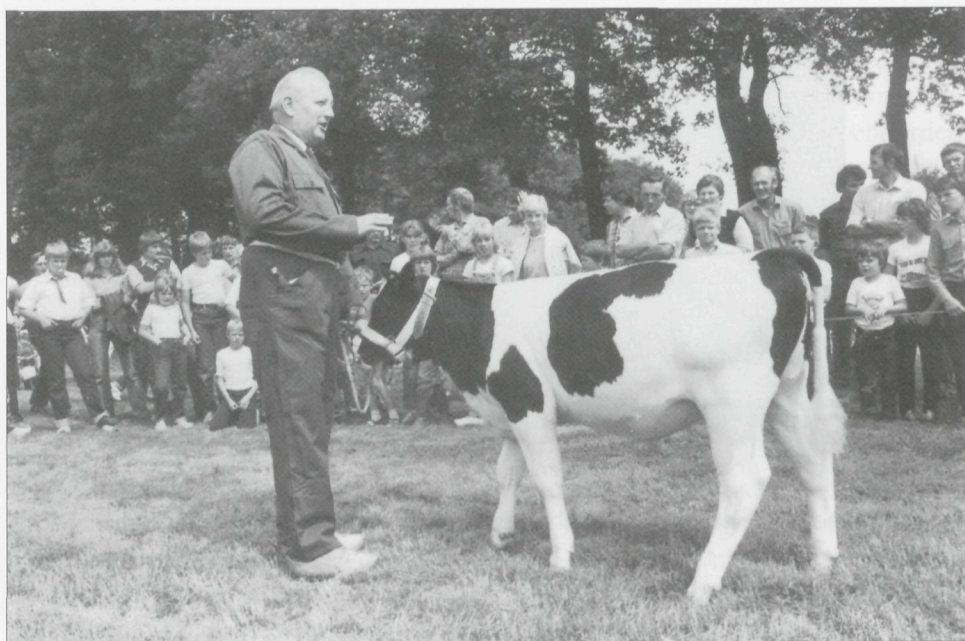

De vee-arts bezig met keizersnede.

het aannemersbedrijf. Ook het laboratorium en het vangen van sperma op een kunst koe gebeurde bij Kersjes. Herman Kersjes werd de stierenverzorger en Johan Klumper was de verantwoordelijke man voor het geheel. Bekende en goede roodbonte stieren waren Bertus, Edwin (die wel eens een bulldog kalfje gaf), Roosjes Roland, Benno, Reinhard. Van de bekende fokstal van A. B. Bredenoord uit Welsum kwamen Henk, Piet en Paul, van exterieur goede stieren, maar of ze de uiervorm en de productie op een hoger peil brachten valt te betwijfelen. Zwartbonte stieren kwamen vaak uit Friesland; tot de meest aansprekende dieren behoorden Aukjes Diamant, Rotterda's Smits 58 en Blitsaerd Juni's zoon. Johan Klumper was naast laborant ook hoofd inseminator. De inseminators bezochten hun klanten aanvankelijk per motor en ze werden in de volksmond 'motorbolle' genoemd. Bekende namen zijn Ab Bieleman, Frans Reesink, Henk Groot Obbink en Gerrit Slotboom, maar zij kwamen al met de auto. In Rekken kwam Willem Kistenmaker vaak om de koeien te bevruchten. Er ontstond wat onenigheid tussen het bestuur en Herman Kersjes, waarna Kersjes als stierenverzorger werd opgevolgd door Henk Hofenk. Later werden de stieren gestald bij Brus in Olden Eibergen. Niet lang daarna kwamen ook hier fusiebesprekingen met Groenlo- Lichtenvoorde en kwamen de stieren in Zieuwent te staan. In de jaren zeventig fuseerden twaalf KI-verenigingen; Johan Klumper bleef in functie. Pas na vier jaar vergaderen kwam er één KI-vereniging voor Gelderland en Overijssel tot stand. De huidige naam van de KI-vereniging is CRV Delta en deze is, naast de vereniging van Kampen en Grashoek, nog één van de weinige die zijn overgebleven.

De Kalverenopfokclub

Op initiatief van Ab Bieleman en meester H. Wentink van de G.J. Nijveldt-landbouwschool werd in 1954 in Eibergen een kalverenopfokclub in het leven geroepen. Jongens en meisjes, hoofdzakelijk van een boerderij, maar toch ook

Ab Bieleman bij de eindkeuring van de kalvercub in 1981 (collectie: museum De Scheper).

wel een paar uit het dorp, mochten een kalfje uitkiezen dat ze opfokten en verzorgden. Het doel was 'inspiratie kweken voor het rundvee en omgang met de dieren bijbrengen.' Verzorgen, toiletteren en voorbrengen waren onderdelen van belang. Vakmensen kwamen vier keer onaangekondigd in voorjaar en zomer de verzorging van het kalfje inspecteren. Punten werden toegekend op: algemene verzorging, omgang, voorbrengen, voeding, netheid, bijhouden van de boekhouding en huisvesting. Naast Ab Bieleman waren onder anderen Henk ter Aardt, Joop te Koppele, Henk Saaltink, Bennie ten Elshof, Henk Veltkamp en Appie Scharpert de kartrekkers. In de nazomer vond de eindkeuring plaats. Aanvankelijk gelijktijdig met de jongveekeuring, later op de boerderij van de familie Ten Dolle aan de Rekkense binnenweg. De jongens en meisjes werden ingedeeld in leeftijdsgroepen en per groep moesten ze hun kalfje mooi getoiletteerd en gewassen aan de jury presenteren.

De beste prestaties werden beloond met een prijs. Eibergen kon vooral in de zeventiger jaren van de vorige eeuw, toen er wel eens meer dan veertig deelnemers waren, soms meerdere groepen afvaardigen naar de Achterhoekse keuring eerst

Gerja en Hendrie Meijer.

Keurmeesters aan het werk bij de eindkeuring in 1977 (collectie: museum De Scheper).

in Nettelhorst en later in Zwiiep. Niet zelden nam de Eibergse club daar zowel als groep en individueel de hoogste prijzen mee naar huis. De animo nam echter geleidelijk aan af en na het mond- en klauwzeer drama in 2001 zijn er geen wedstrijden meer georganiseerd.

De beste veefokkers op de exterieurkeuringen

Boeren met ambitie voor het stamboek hebben het ras in een bepaalde richting helpen vormen. Waren er tussen 1900 en 1945 maar enkele fokstallen binnen onze gemeente succesvol op exterieurkeuringen, na de oorlog waren dat er aanmerkelijk meer. (Het Nederlandse rundveestamboek dateert al vanaf 1874 en het aparte Friese stamboek van 1879). Fokveedagen vonden na 1945 aanvankelijk plaats op de Maat 'achter dokter Visser'. Later was er alleen jongveekeuring op een weiland aan de Rekkense binnenweg, waar Johan Klumper woonde en nog weer later ging men met de koeien naar Neede en Beltrum voor de exterieurkeuringen. De betere dieren gingen door naar de regionale keuring in Borculo en later op een prachtige locatie bij het kasteel Ampsen. De stamboekfokkers lieten door inspecteurs hun koeien op het bedrijf inschrijven in het stamboek. De koeien die niet over een geregistreerd voorgeslacht beschikten konden ook in het register worden ingeschreven en kregen een R in hun horens gebrand. Dezelfde lijst werd gehanteerd voor koeien die wel over een stamboekkaart beschikten. Maar deze beesten kregen een S of, als ze ook aan hoge productienormen hadden voldaan en genoeg punten hadden gekregen voor hun exterieur, KS in hun

Het zevental van Groot Wassink.

horens gebrand. Nu vrijwel alle koeien zonder horens door het leven gaan kan men deze kentekens niet meer aanbrengen. Vroeger liepen die punten van 75 tot een dikke 80. Koeien en stieren die een vlekje, hoe klein ook, aan hun poten hadden, werden niet ingeschreven. Bij de roodbonte koeien was een inspecteur van het eerste uur Lucassen uit Wehl. Later kwamen A.N. Landeweerd en J.W. Nieuwenhuis. Onder de huidige juryleden bevindt zich onder anderen J. Krabben. Bij de zwartbonte koeien was jaren lang Terlouw de verantwoordelijke man bij het inschrijven van de beesten. Tegenwoordig kent men geen punten meer toe op onderdelen, maar werkt men met een lineair systeem. Naast de lokale en regionale keuringen kenden de MRIJ-fokkers vroeger in Deventer voor de koeien een interprovinciale exterieur keuring. Ook de FH-fokkers hadden hun jaarlijkse centrale keuring in De Steeg. Eens per vijf jaar was er in Den Bosch en later in Utrecht een Nationale tentoonstelling van alle rundveerassen en voor de stieren hield men in voor- en najaar een keuring. Tot ongeveer 1955 vond de keuring in Eibergen plaats rond de kerk. De stieren stonden dan gewoon vastgebonden aan het hekwerk rond de kerk. De roodbonte stieren presenterden zich aan de jury op een straatje voor dokter Ter Braak (nu bibliotheek) en de zwartbonte aan de andere kant voor het oude gemeentehuis (toen politiebureau). De stieren die aan de gestelde eisen voldeden werden in het stamboek ingeschreven. De betere fokstieren werden dan 'rijkspremie-stier' en de allerbeste vererfers 'preferent'. Elk jaar was er in Zutphen een centrale stierenkeuring voor zowel het MRIJ- als het FH-ras.

Meerdere Eibergse veehouders waren regionaal, provinciaal en nationaal succesvol. Voor 1940 wist Hendrik Olminkhof (de Jonge Scholte) uit Olden Eibergen bij de roodbonte koeien de meeste lauweren te verwerven. Op de Nationale

Blikman uit Ruurlo heeft de eerste prijs bij de eindkeuring. Keurmeester Langelaar speldt de rozet op (collectie: museum De Scheper).

tentoonstelling in 1923 behaalde hij met zijn viertal zelf gefokte volbloeden zelfs de eerste prijs. Na de oorlog was het vooral Reind Scharpert (Bruinink) uit Hupsel, die met de nakomelingen van Willy's Sjoerd mooie prestaties leverde. De stier werd in 1947 eerste op de centrale keuring in Deventer met een groep afstammelingen. Twee jaar later ging Scharpert met een keurcollectie van zijn vee naar de Nationale tentoonstelling in Den Bosch, maar op de Maasbrug bij Grave begaf de vrachtauto het en moesten de koeien de nacht doorbrengen in een belendend weiland. Toch was men de volgende dag nog net op tijd in Den Bosch om met succes deel te nemen aan de individuele exterieurkeuringen. Bij de roodbontfokkers traden op de voorgrond Hendrik Jan Meutstege ('t Hulshof) uit Olden Eibergen, die met Iris de provinciale reservetitel in de wacht sleepte. Nog een willekeurige greep uit fokkers die bovennormaal presteerden: Gerrit te Luggenhorst (de Lannever) te Mallem, H.J. Karnebeek te Rekken, Derk Hunge-rink uit Hupsel en nu de maatschap Baak uit Olden Eibergen. Ten slotte, maar zeker niet in de laatste plaats, noemen we de Groot Wassinks. Twee van hen wonen in Hupsel, één in Beltrum en één in Rekken. Vooral de Beatrix-koeien van Groot Wassink aan de huidige Kiefteweg 100 in Hupsel behaalden lokaal, regionaal en provinciaal vele successen en ook in nationaal verband konden ze zich met de besten meten. De dochter van stier Henk, Beatrix 25, werd kampioene van Gelderland, maar ze werd niet geselecteerd voor de Nationale tentoonstelling omdat ze te wit van kleur was. Beatrix 62 (vader Apollo) werd kampioe-

ne van Oost-Gelderland en de Cowboy-dochter Beatrix 301 ging op de nieuwe Maat in Eibergen met de hoogste eer strijken. Met hun fokgroepen wisten ze menig jaar de kopplaatsen te bezetten. Dat de fokstal van de Beatrixen al oud is blijkt uit het feit dat dit jaar Beatrix 850 geboren kan worden. Hoewel van oudsher de zwartbonte koeien rond Eibergen minder talrijk waren dan de roodbonte, zijn die na 1945 ook sterk in aantal toegenomen. Aanvankelijk kocht men koeien in Friesland, later gebruikte men sperma van zwartbonte Holsteinstieren. Tot de betere FH-fokkers rond Eibergen, die het ook op de exterieurkeuringen verschopten behoorden Jan Voortman, Bennie te Molder en zijn buurman Albert Luggenhorst (Olden Eibergen), Herman Kersjes (Mallem), Derk te Biesebeek (Holterhoek), Henk Grooters (Leugemorshoek), Stef Smit (Avest) en de gebroeders Harbers (Beltrum).

Huidige stand van het veeras en hun productie

Ook nu vindt men rond Eibergen nog meerdere, vaak grote melkveebedrijven. De meeste boeren zijn aangesloten bij de fok- en controle vereniging en/of lid van de KI-vereniging. Niet iedere boer laat de koeien inschrijven bij het stamboek. De kleinere boeren met minder dan veertig melkkoeien, zijn grotendeels verdwenen. Naast vleesvee en zoogkoeien worden nu vrijwel alle melkveestallen bezet door roodbonte of zwartbonte Holsteinkoeien. De bespiering van deze melkkoeien is verdwenen en van een dubbeldoel -vlees en melk- kan men niet meer spreken. De melkproductie met de gehalten, het formaat van de koe, de kwaliteit van het beenwerk en de vorm van de uiers zijn echter toegenomen. Een gemiddelde koe geeft nu tussen de acht- en negenduizend liter melk met 4,50% vet en 3,70% eiwit per lactatieperiode. Omdat men bevreest is voor allerlei ziekte-uitbraken, durven de boeren nauwelijks meer te exposeren op fokveedagen of tentoonstellingen. In de zomer van 2012 werden in de IJsselhal in Zwolle nog eens weer Nationale presentatiedagen van rood- en zwartbonte koeien gehouden. Uit een voorselectie van landelijk achthonderd dieren werden er tweehonderd geselecteerd die zich voor de vele gasten uit binnen- en buitenland op hun best toonden. Ook vindt er voor geheel Oost-Gelderland elk jaar op de Nieuwe Maat in Eibergen nog een fokveedag plaats voor zowel rood- als zwartbonte Holsteiners. Wie geïnteresseerd is in de ontwikkeling van ons huidige rundvee moet daar zeker eens een keer een kijkje gaan nemen.

Hupsel, januari 2013

Henk ter Agter

Met dank aan dr. Rien van den Dikkenberg, Herman Schepers, Leo van Dijk, Johan Klumper, Wim Wassink, Albert Meijer, Willie Harbers en de families Groot Wassink in Hupsel en Rekken.

Sociale Woningbouw in Eibergen (2)

In Old Ni-js nr. 72 van september 2012 heb ik beschreven waarom sociale woningbouw noodzakelijk werd, hoe voor 1900 de situatie in Eibergen was, welke invloed de Woningwet 1901 had en wat de eerste woningcorporatie in Eibergen "Stichting Patrimonium" heeft betekend. Aan het slot heb ik de gevolgen benoemd van de economische crisis in de dertiger jaren van de vorige eeuw en het oorlogsgeweld in de periode 1940-1945.

In dit artikel ga ik u informeren over hoe na de oorlog de enorme woningnood in Nederland en specifiek in Eibergen werd bestreden.

Woningnood, volksvijand nummer 1

Het zijn niet alleen de crisisjaren, de oorlog en de moeizame wederopbouw die hebben geleid tot de woningnood. Verschillende ontwikkelingen van na de oorlog hebben eveneens een grote rol gespeeld. Zo was na de oorlog sprake van een huwelijkschausse. Ook kwam een stroom van immigranten uit Nederlands-Indië. De emigratiecijfers naar o.a. Australië en Canada waren aanzienlijk lager. Over de babyboom van na de oorlog en de stijging van de gemiddelde leeftijd behoeft ik u niets te vertellen. In de jaren 60 en 70 vinden maatschappelijk ontwikkelingen plaats die invloed hebben op de gemiddelde bezettingsgraad per huishouden. Denk bijvoorbeeld aan het aantal echtscheidingen, het samenwonen voor het huwelijk, de jongeren huisvesting enz. Volledigheids-halve noem ik ook nog de komst van Surinamers en Antillianen naar Nederland en de komst van allochtone arbeidskrachten met daaraan verbonden gezinshereniging. Al met al stonden rijk, gemeente en woningbouwcorporaties voor een enorme opgave.

Eibergen, Kon. Julianastraat

*Gebied over het spoor. De eerste huizen aan de Esweg zijn gerealiseerd.
(collectie: museum De Scheper).*

Het landelijk beleid tot de jaren '70

De woningnood rechtvaardigde naar de mening van een reeks naoorlogse kabinetten, een alles overheersende rol van de overheid. Het begon met een noodwetgeving die door landelijke en lokale politici alras gezien werd als de ideale vorm van bouwen, beheren en verdelen. In 1947 werd de Woonruimtetwet van kracht. De doelstelling van deze wet was de schaarse woonruimte zo goed mogelijk te verdelen. De niet gebonden leden van een corporatie hadden evenveel recht op huisvesting als de leden zelf. Dit uitgangspunt was een begin van de ontzuiling van de sociale volkshuisvesting. Ook was het in die tijd mogelijk, dat men inwoning kreeg toebedeeld als de wooncapaciteit van het gehuurde dat toeliet.

Dat de bouwproductie langzaam opgang kwam had te maken met een gebrek aan materialen, de noodzakelijke aandacht voor herstel van oorlogsschade en de beperkte financiële middelen.

De eerste drie jaren na de oorlog werden 'slechts' 11.000 nieuwbouwwoningen opgeleverd. Daarna steeg de productie. Vanaf 1948 t/m 1950 werden 126.500 woningen gebouwd, vanaf 1951 kwam de jaarlijkse productie boven 55.000 per jaar en in jaren 1954 t/m 1956 gemiddeld bijna 65.000. Vervolgens gedurende vijf jaren een productie van boven de 85.000. Daarna twee mindere jaren. De productie bleef onder de 80.000. Vanaf 1964 (de 'Bogaersjaren') steeg de productie tot boven de 100.000. Het topjaar was 1972 met 152.412 nieuwbouwwoningen. Denkt u zich eens in wat een betekenis deze bouwproductie had op

de ruimtelijke ontwikkeling in Nederland. Qua saldo kon de toevoeging van de IJsselmeerpolders het gebruik van bouwgrond elders niet compenseren. Alle steden en dorpen namen in omvang toe. Slaapsteden werden ontwikkeld (o.a. Zoetemeer en Nieuwegein) om de grote steden leefbaar te houden.

De kwantiteit was in die tijd belangrijker dan de kwaliteit. Daarbij doel ik vooral op het gebruik van bouwmaterialen, sanitaire voorzieningen, isolatie en centrale verwarming. Tevens was de productie van woningen vooral gericht op standaardgezinnen. Pas halverwege de jaren 70 kreeg de maatschappelijke ontwikkeling van de woonconsumenten meer aandacht. In het laatste deel van deze trilogie "Sociale woningbouw in Eibergen" kom ik hier op terug.

Opvallend is ook dat in de periode voor 1970 het huur- en subsidiebeleid ondergeschikt was aan het landelijk loonbeleid. Wanneer de beheerskosten door renteschommelingen en onderhoudskosten te hoog werden dan had dat herhaaldelijk tot gevolg dat het rijkssubsidiebeleid werd aangepast. Er ontstond een enorme scheefgroei qua huurprijs tussen de vooroorlogse en naoorlogse woningen. In 1957 werd voor met name de vooroorlogse huurwoningen een huurprijsverhoging van 25% toegepast. Men kon nog niet een methodiek vinden om de huurprijs in verhouding te brengen met de woonwaarde.

De verdeling van de woningvoorraad naar eigenaar is geleidelijk veranderd. Het aantal eigen woningen neemt bescheiden toe van 26 procent in 1947 naar 32

Huizen aan de Prins Bernhardstraat. Dit type woningen werd tussen de patrimoniumhuizen gebouwd (collectie: museum De Scheper).

Esweg

Thorbeckestraat

Prins Bernhardstraat

procent in 1971. De particuliere verhuur door individuele investeerders (huisjesmelkers) en institutionele beleggers (o.a. pensioenfondsen) neemt enorm af, van 60 naar 28 procent. Het aantal gemeentewoningen stijgt van 2 procent in 1947 naar 15 procent in 1956 en blijft daarna stabiel op 13 procent. De corporaties verdubbelen hun aandeel, van 12 procent in 1947 naar 27 procent in 1971. Deze groei is het gevolg van wijziging van de Woningwet in 1965. Hierover straks meer.

De sociale woningbouw in Eibergen in de periode 1945-1970

In de gemeente Eibergen was in 1945 geen woningcorporatie werkzaam. Wel had het gemeentelijk Woningbedrijf Eibergen sedert 1922 de zogeheten Patrimoniumwoningen (26 stuks) in beheer. Passend in het toenmalige landelijk beleid werd de bestrijding van de plaatselijke woningnood een taak van het gemeentebestuur. Daar waar het mogelijk was (goedkeuring Provinciale Dienst Volkshuisvesting), werd middels nieuwbouwprojecten getracht zoveel mogelijk huisvestingsverzoeken te honoreren. Tot 1968 werden in totaal 805 sociale huurwoningen gerealiseerd. Voornamelijk in het dorp Eibergen en geringe aantallen in Beltrum en Rekken. Voor het dorp Eibergen betekende dit een enorme uitbreiding. Te beginnen met de woningen in het gebied begrensd door de Wilhelminastraat, Hagemanstraat, Klaashofweg en de voormalige spoorlijn.

Dan de woningen op d'n Esch begrensd door de Borculoseweg, Lariksweg, Beltrumseweg en voormalige spoorlijn. Vervolgens de woningen begrensd door de Klaashofweg, Burg. Wilhelmweg, Vogelenzangstraat en voormalige spoorlijn en als 'klap op vuurpijl' de Westenesch (in het verleden ook wel Reinbouw genoemd naar de aannemer, die deze wijk heeft gebouwd) begrensd door de Beltrumseweg, Lariksweg, Kattenborg en het buitengebied. In al deze gebieden

Meldoornplein Eibergen

De oude woningen aan de vernieuwde Huenderstraat.

werden merendeels sociale huurwoningen gebouwd, hoofdzakelijk eensgezinswoningen met drie slaapkamers.

Om zo snel mogelijk een passend antwoord (kwantitatief) te geven aan de woningbehoefte werden in de eerst genoemde wijk zogeheten duplexwoningen gerealiseerd. Eigenlijk zijn dit eengezinswoningen die tijdelijk voor twee huishoudens in gebruik werden genomen. De doelstelling was zo spoedig mogelijk enige vorm van huisvesting te realiseren en zodra de woningnood was opgeheven te 'ontduplexen' en weer een volwaardige eengezinswoning ter beschikking te hebben. Het 'ontduplexen' van deze woningen aan de Huenderstraat, Ter Braakstraat, Karel Doormanstraat en Thorbeckestraat heeft nooit plaatsgevonden. Vanaf de zestiger jaren werden deze wooneenheden gebruikt voor een/twee persoonshuishoudens met name voor jongeren. Wel hebben deze woningen in de jaren 80 een geringe verbetering ondergaan. Thans zijn de woningen aan de Huenderstraat en de Ter Braakstraat gesloopt en vervangen door prachtige woonheden voornamelijk bestemd voor senioren.

De Westenesch

De realisatie van de Westenesch verdient een naderde beschouwing. Op 19 september 1966 werd een aanvang gemaakt met het bouwen van 306 woningwetwoningen (292 eengezinswoningen en 14 bejaardenwoningen), 70 premiehuurwoningen en 24 vrijgezellenwoningen in een zogenaamd stromenplan door aannemer N.V. Reinbouw te Dieren. Vanaf de eerste oplevering zullen dan wekelijks 8 huizen voor bewoning gereedkomen. In dit bouwplan zijn tevens 75 autoboxen opgenomen en een centraal ketelhuis. Want alle 400 woningen zullen centraal worden verwarmd (met aardgas) en ook een centraal tv-antennesysteem krijgen, uniek voor Eibergen.

Burgemeester F.J. Hermesen (de grote voortrekker van dit plan) kon op 1 augustus 1967 de sleutels van de eerst gereedgekomen woning aan de Lindenstraat aan de familie Driesman uitreiken. De huurprijs van deze woning was fl. 31,40

De duplexwoningen aan de Huenderstraat zijn vervangen door nieuwbouw.

per week inclusief centrale verwarming en centrale antenne.

De wijk Westenesch betekende voor het gemeentelijk Woningbedrijf Eibergen nagenoeg een verdubbeling van haar woningbestand. Vanaf 1948 waren gedurende 20 jaren circa 400 sociale huurwoningen gebouwd. In de Westenesch geschiedde dat in drie jaren.

De realisatie van de wijk Westenesch moeten wij bezien vanuit toen geldende opvattingen om met aanvaardbare financiële middelen zo spoedig mogelijk een oplossing te bieden van de woningnood. Zoveel mogelijk eenheid van de bouwplannen met gebruik van nieuwe ontwikkelingen zoals de wijkgestookte centrale verwarming en de centrale antenne.

De woningtoewijzing

De woningtoewijzing werd verzorgd door afdeling Sociale Zaken van de gemeente. De taken waren het registreren van woningzoekenden, het houden van wekelijkse spreekuren, het voordragen van huurkandidaten en afsluiten van een huurcontract. De belangrijkste taken werden door de afdelingschef verricht. Tot

J.G. Ravesloot (collectie: familiearchief).

aan de overdracht van het gemeentelijk Woningbedrijf aan de Woningbouwvereniging Eibergen-Neede werd dit vooral verricht door de heer J.G. Ravesloot. Meerdere bakken vol met dossiers van woningzoekenden stonden hem ter beschikking, waarbij hij naar eer en geweten een onderscheid maakte tussen normale, urgente en zeer urgente woningzoekenden. In die tijd van woningnood was deze taak niet eenvoudig. Er waren veel kandidaten voor één woning en iedere woningzoekende wilde veelal zo spoedig mogelijk zijn/haar huisvesting. Tijdens zijn spreekuren had hij een alarmbel ter beschikking. De woningtoewijzing ging meestal in overleg met de wethouder Volkshuisvesting.

De Westenesch in de beginjaren (collectie: museum De Scheper).

Verzelfstandiging van woningcorporaties

In 1958 werd in opdracht van de minister van Volkshuisvesting en Bouwnijverheid ir. Witte de commissie De Roos ingesteld met als opdracht voorstellen te doen voor de versterking van de zelfstandigheid en vergroting van de eigen verantwoordelijkheid van woningcorporaties.

Bij de wijziging van de Woningwet in 1965 werd rekening gehouden van de aanbevelingen van de commissie De Roos. Vastgelegd werd dat de corporaties eventuele exploitatie-overschotten uitsluitend dienen aan te wenden ter behartiging van de belangen van de volkshuisvesting. Gestreefd moest worden naar een zo hoog mogelijk en tevens economisch verantwoord peil in de volkshuisvesting en realiseren een zodanige verscheidenheid in exploitatievormen als overeenkomst met de behoeften en de mogelijkheden van de woningzoekenden.

Daaraan werd toegevoegd dat in verband met de kwantitatieve ontwikkeling van de woningwetbouw de corporatie niet uitsluitend bouwt voor haar leden. Zij is een dienstverlenend maatschappelijk orgaan ten behoeve van de plaatselijke en regionale samenleving. Om de nieuwe taken te kunnen waarmaken was in het rapport van de commissie De Roos een pleidooi gehouden voor een zodanige versterking van de financiële positie van de corporaties, dat zij in staat zijn hun bezit in stand te houden en eventueel te verbeteren, alsmede de risico's voortvloeiende uit de exploitatie te dragen. Realisering van de doelstelling moest gepaard gaan met een verruiming van de beheersvrijheid, vooral ook ten aanzien van het financiële beleid en vermogensbeheer.

Meester Leppinkstraat

Hupselseweg

Waarom zoveel aandacht voor dit stukje landelijk beleid?

Middels ministeriele beschikkingen werd het vastgestelde beleid uitgewerkt. Vanaf 1968 konden plannen voor premiehuurwoningen slechts gehonoreerd worden wanneer niet het gemeentelijk Woningbedrijf maar een corporatie de opdrachtgever was. De overdracht van het gemeentelijk Woningbedrijf naar een corporatie was noodzakelijk om de nieuwe taken van de corporatie mogelijk te maken. Maar was in Eibergen wel een woningcorporatie?

Het ontstaan van de Woningbouwvereniging Eibergen-Neede

Op 23 oktober 1961 kwamen vertegenwoordigers van de werknemersorganisaties het Nederlands Vakverbond (NVV), de Katholieke Arbeidersbond (KAB) en de Christelijke Nederlandse Vakvereniging (CNV) bij elkaar met als doel te komen tot de oprichting van een algemene woningbouwvereniging Eibergen. Het dagelijks bestuur werd gevormd door de heren J.H. Jasink, B.H. Kruisselbrink en H.J. Hummelink. Bij een onderhoud met het college van burgemeester en wethouders enkele weken daarna zette het bestuur de doelstellingen uiteen: sociale huurwoningen bouwen voor minder draagkrachtigen ter bestrijding van de woningnood. Het college toonde zich ingenomen met het initiatief, maar was gezien de voorgeschiedenis (Woningstichting Patrimonium) niet meteen bereid financiële middelen beschikbaar te stellen. Toch ging het dagelijks bestuur verder en vroeg Koninklijke goedkeuring aan op de statuten. Dat verzoek werd op 22 februari 1963 ingewilligd. Uiteindelijk moest het gemeentebestuur van Eibergen 'met de billen bloot'. Door het nieuwe beleid van de rijksoverheid verkreeg de gemeente Eibergen in 1968 geen bouwcontingent om in de premiehuursector woningen te stichten. Deze taak werd primair toebedacht aan een woningcorporatie. De ontwikkeling van de Westenesch kwam in gevaar.

Op 15 maart 1968 vond een gesprek plaats tussen het gemeentebestuur van Eibergen met een delegatie van het bestuur woningbouwvereniging Eibergen. Overeengekomen werd, dat de statuten van de corporatie dusdanig werden aangepast, dat ook 'enige inbreng' werd verkregen van de zijde van de gemeente. In afwachting van Koninklijke goedkeuring van de noodzakelijke

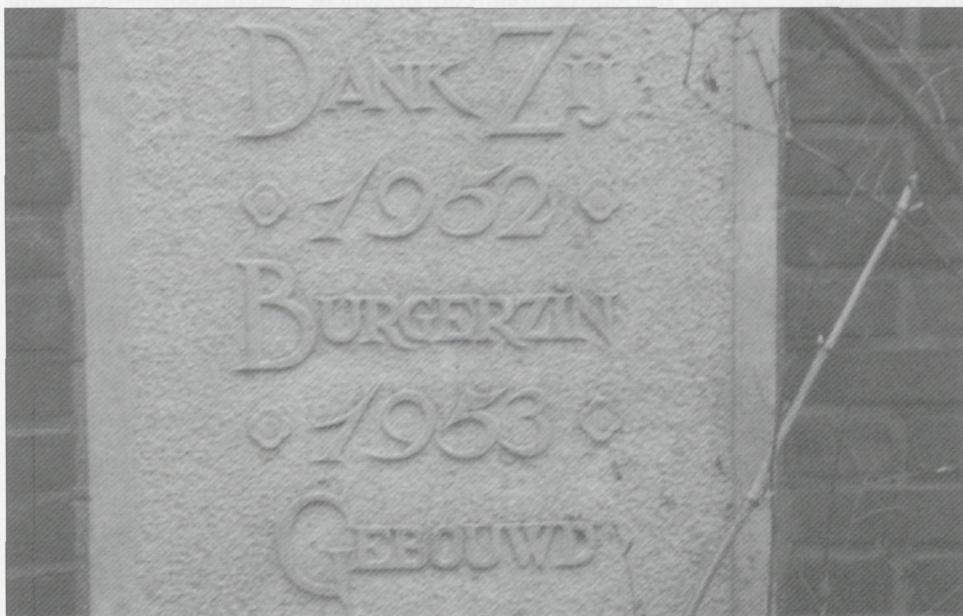
Ter Braakstraat

Beatrixstraat

statutenwijziging werden gemeenschappelijke bouwplannen ontwikkeld. Op 26 maart 1969 werd tijdens een gezamenlijke vergadering (gemeentebestuur en bestuur woningbouwvereniging) positief gereageerd op een verzoek van het gemeentebestuur van Neede een intergemeentelijke woningbouwvereniging op te richten. In die tijd hadden Eibergen en Neede een intergemeentelijk structuurplan dat voorzag in een tweelinggemeente die het zou moeten kunnen opnemen tegen groeikernen als Winterswijk en Doetinchem. Het sportpark De Bijenkamp is een resultaat van die samenwerking. Zie het artikel over burgemeester F.J. Hermesen in *Old Ni-js* nr. 58, blz. 20 en 21.

Neede had m.b.t. het woningcontingent dezelfde problemen als Eibergen. In Neede was zelfs geen rechtspersoonlijkheid bezittende corporatie gevestigd. De

*Herdenkingssteen in de zijmuur van een woning aan de Meester Leppinkstraat.
(foto: Johan Ontstein).*

statuten van de Woningbouwvereniging Eibergen werden aangepast aan de nieuwe situatie en op 8 september 1969 is Koninklijke goedkeuring verkregen. Vanaf die datum heet de vereniging: Woningbouwvereniging Eibergen-Neede. Artikel 2 van de statuten luidde: "De vereniging stelt zich ten doel uitsluitend werkzaam te zijn in het belang van de volkshuisvesting in de gemeente Eibergen en Neede. Zij beoogt daartoe aan de eisen des tijds beantwoordende woningen te stichten, teneinde deze, bij voorkeur aan haar leden, te verhuren en andere handelingen te verrichten, welke bevorderlijk zijn voor het bij uitsluiting gestelde doel".

In het nieuwe bestuur hadden zitting: F.J. Hermsen, voorzitter; J.H. Borgman, secretaris; G. Smit, penningmeester; H.T. Freije, A.J. Floors, J.H. Jasink, E. Houtman en H.J. Wibbelink.

Hadden beide gemeentebesturen nu 'enige inbreng' in deze woningcorporatie? In een volgende uitgave van Old Ni-js geef ik daar een antwoord op en wil u tevens verhalen over de ontwikkelingen van de sociale woningbouw in de periode van 1970 tot heden.

Eibergen, oktober 2012

Johan Rutgers

Auteur

Johan Rutgers is voormalig administrateur, directeur van de Woningbouwvereniging Eibergen-Neede, daarna Stichting Woningbeheer Eibergen-Neede en vervolgens Woonklavier van mei 1974 tot november 2000.

Literatuur

Drs. B.G.A. Kempen en N. van Velzen, Werken aan wonen, 75 jaar Nationale Woningraad

Monument? ... Waarom dattan?

Welk monument?

In de serie artikelen over panden waarvan men zich weleens afvraagt 'Is dat een monument? ... waarom dattan?' wil ik het dit keer hebben over het zondagschoolgebouwtje aan de Looweg, tussen de woningen Looweg 2 en 8 in de buurtschap 't Loo.

Historie en ligging

In de Nederlands Hervormde kerken in Nederland is het gebruik dat kinderen op zondag worden onderricht in godsdienst, zingen en praten over godsdienstige onderwerpen, terwijl de ouderen de kerkdienst bijwonen. Met name in de Achterhoek werd voor dat doel in meerdere buurtschappen een speciaal zondagschoolgebouwtje opgericht.

In de buurtschap 't Loo, staat nog zo'n gebouwtje. Het zondagschoolonderwijs op 't Loo en Mallum kent een lange geschiedenis. Nadat 1875 was begonnen met lessen in de boerenhuiskamer, werd in 1893 het zondagschooltje aan de Looweg opgericht. Het was één van de eerste zondagscholen in deze regio. Het werd gesticht door en op kosten van herenboer Chr. Bisperink en zijn vrouw J.G. Negberink. Hun namen staan in de gevelsteen boven de deur. Boer Bisperink was één van de initiatiefnemers van het zondagschoolonderwijs op 't Loo en Mallum. Anderen waren boer Boevink en kleermaker Kijftenbelt. De laatste heeft van 1895 tot 1950 les gegeven aan de zondagsschool.

De stenen van het schooltje zijn deels afkomstig van twee daglonerhuisjes die ongeveer dertig meter verderop stonden en niet meer werden bewoond. Rond 1920 werd het schooltje te klein. Er werden nieuwbouwplannen gemaakt, die basis waren voor de bouw van een nieuwe zondagschool aan de Rekkense Binnenweg. Deze nieuwe zondagschool kreeg de toepasselijke naam Rehoboth: De Heer heeft ruimte gemaakt.

Vanaf dat moment was het zondagschoolonderwijs geen zaak meer voor particulieren. De exploitatie van de nieuwe school kwam in handen van een officiële zondagschoolvereniging met een eigen rechtspersoonlijkheid. Het oude zondagschooltje verloor door de nieuwbouw haar functie maar behield deels de signatuur van christelijke naastenliefde. Tot het eind van de jaren '30 in de vorige eeuw diende het gebouwtje af en toe als onderdak voor particulieren.

De zondagschool aan de Rekkense Binnenweg is tot juni 2007 in gebruik geweest. Wegens teruglopende belangstelling en ook door centralisatie van taken van de Protestantse Gemeente Eibergen-Rekken heeft de zondagschoolvereniging Loo-Mallum zich in december 2007 opgeheven.

Toetsing

Architectuurhistorische waarde

In de waardebepaling van het Gelders Genootschap wordt aangegeven dat het object van belang is als voorbeeld van de typologische ontwikkeling van het verschijnsel zondagschool. Dat moet, lijkt mij, dus om het bouwkundige voor-

beeld gaan, want we hebben het hier immers over de architectuurhistorische waarde. Dat is natuurlijk mogelijk want veel van de historische zondagschoolgebouwtjes zijn inmiddels uit het landschap verdwenen. Zo bezien hebben de resterende paar zondagsschooltjes dus een architectuurhistorische waarde verworven.

Stedenbouwkundige waarde

Qua stedenbouwkundige waarde worden twee zaken vermeld. Allereerst maakt het object deel uit van een historisch gegroeide landelijke bebouwingkern en vormt het tussen die bijeen geplaatste boerderijen een opvallend onderdeel. Bovendien heeft het, net als bij de architectuurhistorische waardestelling het geval was, zeldzaamheidswaarde. Maar nu gaat het dan om de aanleg en de relatie met die kleine bebouwde omgeving.

Cultuurhistorische waarde

Ook qua cultuurhistorie scoort dit kleine éénkamer-monumentje. Het benadrukt immers de rol die het in het sociale en religieuze leven van de bewoners op 't Loo en de omgeving heeft gespeeld. Het feit dat de bewoners zelf in het verleden er toe kwamen om een dergelijk gebouwtje op te richten en daaraan specifiek te bestemming voor godsdienstonderwijs aan te verbinden zegt immers veel over de beleving van godsdienst in deze gemeenschap.

De rapportage van het Gelders Genootschap wordt afgesloten met de conclusie dat het gebouwtje voldoet aan de bepalingen van de gemeentelijke Monumentenverordening Eibergen 1991. Dat leidde er toe dat het uiteindelijk geplaatst werd op de gemeentelijke monumentenlijst.

Verhaal achter zo'n monument.

Kleermaker Kijftenbelt werkte, zoals eerder gezegd, mee aan het tot stand komen van het gebouw en gaf er bovendien lange tijd les. 'Enerzijds is het bekostigen van zo'n gebouwtje voor de "totale" gemeenschap van de buurtschap 't Loo een edelmoedige daad. Anderzijds past voor een vermogend man ook enige bescheidenheid,' lijkt hij gedacht te hebben. Het verhaal gaat namelijk dat hij aan de heer Bisperink gevraagd heeft waarom hij in de gevel van een goddelijk huisje, dat een zondagschooltje toch is, nu juist zijn naam en die van zijn vrouw had laten aanbrengen. Bisperink zou hebben geantwoord: 'Dit is het Babel dat ik heb gebouwd...'. En daarmee moest dan alles gezegd zijn.

Eibergen, 23 december 2012

Ton Esman

Auteur

Ton Esman is voormalig ambtenaar cultuur bij de gemeente Eibergen, sinds 2005 de gemeente Berkelland.

Bronvermelding

Gelders Genootschap, Redengevende beschrijving Eibergen, Looweg tussen 4 en 8, Arnhem, 20 maart 1991;

Een beschrijving van de hand van Johan en Gerard te Raa. Johan te Raa was vroeger eigenaar van boerderij 't Bisperink en het zondagschooltje aan de Looweg.

Foto's bij dit artikel komen uit de collectie van de auteur.

't Spieker, vroeger en nu

Foto uit 1910 van 't Spieker, ook wel de Tien Geboden (collectie: museum De Scheper).

Zoals u elders in dit blad kunt lezen start de Historische Kring Eibergen een historisch archief in Kulturhus 't Spieker gelegen aan de Kerkstraat precies tegenover de plek waar vroeger een rij van 10 armenhuisjes stond die ook 't Spieker genoemd werd. Een goede gelegenheid om aan de hand van oude foto's terug te blikken in de tijd. Onze eigen lokale historici hebben zich wel eens afgevraagd waarom de naam 't Spieker gebruikt werd. Hennie Wesselink weidt

't Spieker met daarachter de stalling van de lijkkooets (collectie: museum De Scheper).

in zijn boek over de Oude Mattheus een stukje aan de armenzorg van de kerk en het voormalige Spieker. Hij vertelt dat een spieker een schuur was buiten het dorp waarin hooi en graan werd opgeslagen dat te gelegener tijd naar de boerderij in het dorp werd gebracht. Niet iedereen in het dorp had een paard en wagen, zodat vervoer wel eens even moest wachten. In zo'n spieker lagen de akkerbouwproducten in ieder geval droog. Het rijtje armenhuisjes, in de volksmond ook wel de Tien Geboden genoemd, stond ooit buiten het dorp. Op de foto uit 1910 is dat nog te zien. F.J. de Leeuw, die in het derde nummer van *Old Nijs* (1986) een prachtig artikel schreef over de bewoners van 't Spieker, vraagt zich af of men met deze naam heeft willen aanduiden dat deze woningen een soort opslagplaats waren voor armlastige leden van de kerk.

Hoe het ook zij, wij gaan een waardevol historisch archief opslaan in 't nieuwe Spieker met de bedoeling dat dorpsbewoners te gelegener tijd gebruikmaken van de opgeslagen informatie.

De strenge winter in 1890 was voor de diaconie van de Nederlands Hervormde Gemeente aanleiding om aan het einde van de Kerkstraat tien armenwoningen te bouwen. Later werd daar de stalling voor de lijkkoets aan toegevoegd. Aan de andere kant werd in 1905 het kerkje van de Nederlandse Protestanten Bond gebouwd.

Ned. Prot. Bond met de oorspronkelijke voorgevel. foto uit 1934 (foto-archief SARA, nr. 1800).

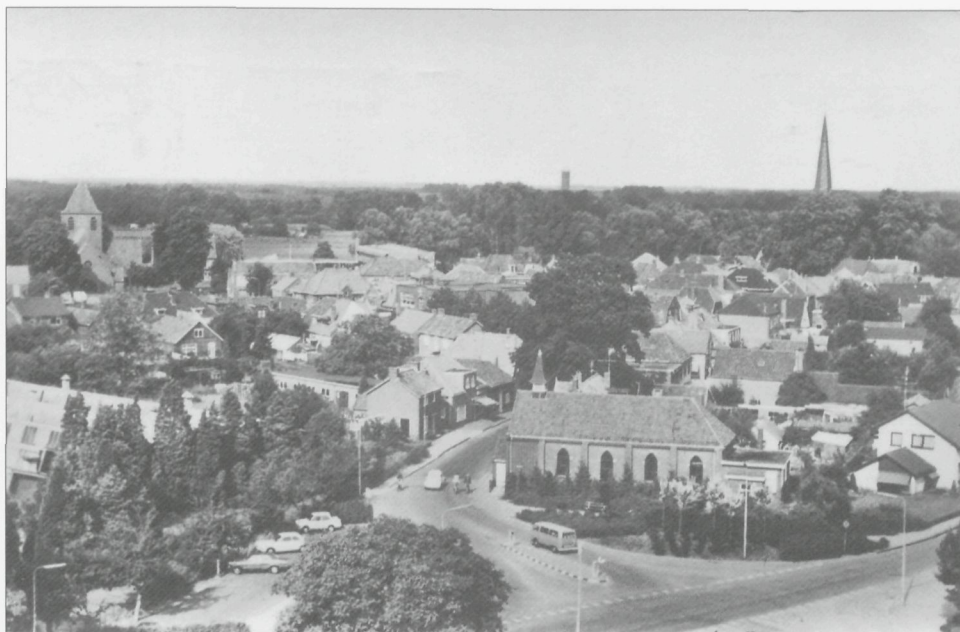
*Ereboog onafhankelijkheidsfeest 1813-1913 bij spoorwegovergang.
(collectie: Johan Baake).*

In dit historische jaar 2013 waarin Nederland een troonswisseling meemaakt en tevens herdenkt dat onze monarchie 200 jaar bestaat, mag een foto van het onafhankelijkheidsfeest in 1913 niet ontbreken. U ziet de schitterende ereboog op de Beltrumseweg, daarachter de spoorwegovergang, Smit en Mengerink en in de verte nog iets van de puntdakjes op de portalen van de spiekerwoningen.

Als 'snotneus van na de oorlog' heb ik herinneringen aan Hanneke Boeijink die aan het einde van het rijtje spiekerwoningen woonde. Tweemaal in de week, vlak voordat mijn moeder de warme middagmaaltijd opschepte, werd ik met een pannetje in theedoek en tas naar Hanneke gestuurd. Zij was toen op hoge leeftijd en kon amper nog voor zichzelf zorgen. De zorgvoorzieningen waarop tegenwoordig zo hard bezuinigd wordt, bestonden toen nog niet. Omdat Hanneke aan het eind woonde had haar huisje zijramen. Tussen die beide ramen stond een plantentafeltje met daarop een enorme lidcactus die het kleine woonvertrek domineerde. In de schaduw van die plant zat aan tafel een klein gebogen vrouwtje dat de zending van mijn moeder keer op keer in dank aanvaarde.

Bennie Meulenkamp schreef in zijn bundel *Mien vaders hand* een gedicht over 't Spieker en zijn bewoners. *Hanneke Boeijink, dee naestern d'r heel wat of, / Hele dage zat ze te tonneken, / warkten bie 'fien' en 'grof'.*

In het artikel van De Leeuw kunt u nog veel meer lezen over andere bijzondere bewoners van 't Spieker van weleer, zoals de klokkeluiders Weevers, bijgenaamd 'De Bult'.

De Kerkstraat na afbraak van 't Spieker (collectie: museum De Scheper).

In 1969 werd 't Spieker afgebroken om plaats te maken voor een rotonde. Op de foto uit november 1969 is de nieuwe situatie te zien. Links is nog net het voorportaal van de 'Protestantenbond' te ontwaren. Wat u verder ziet, het dubbele woonhuis van Smit en Mengerink, de silo van de A.B.T.B. en de pickerfabriek van Prakke, is nu allemaal verdwenen.

De geschiedenis van de Cementwarenindustrie Smit en Mengerink v/h Huender en Jongsma is in 2002 beschreven door E.H. (Hennie) Wesselink in *Old Ni-js* nr. 43. In 2011 werd dit artikel opgenomen in het themanummer van de HKE *kleine Eibergse historie*.

Over de Prakke's kunt u meer lezen in het artikel *Van Fabrikanten, Notarissen, Dokters en Heren van de Bank*, *Old Ni-js* nr. 31(1997). Ook dit verhaal werd in 2011 opgenomen in eerder genoemd themanummer.

De geschiedenis van de Landbouwcoöperatie te Eibergen is door de toenmalige directeur G.H. Hoitink beschreven in *60 jaar aan- en verkoopcoöperatie te Eibergen*. Een jubileumuitgave uit 1963.

Ik vertel dit allemaal om te illustreren hoe waardevol het is dat geschiedschrijving plaatsvindt en oude documenten en foto's worden gearchiveerd. Nu de HKE met behulp van vrijwilligers al die informatie meer toegankelijk maakt kunt u daarvan profiteren wanneer u zelf op zoek bent naar gegevens uit het verleden. In het nieuwe Spieker zijn niet alleen onze eigen producten opgeslagen maar ook heel veel dat door anderen over Eibergen is geschreven en/of gearchiveerd.

Foto van Kulturhus 't Spieker (foto: Johan Baake).

Zo'n dertig jaar na de afbraak van 't Spieker werd aan de overkant van de Kerkstraat, op initiatief van de muziekverenigingen Euphonia en Exelcior, het Muziekcentrum 't Spieker gerealiseerd dat in 2008 werd uitgebreid tot Kulturhus 't Spieker. Meerdere instellingen op het gebied van cultuur, educatie, zorg, welzijn en dienstverlening vinden er onderdak.

Geesteren, januari 2013

Bert van der Ziel

Ons zoekplaatje: oplossing Old Ni-js, nr.73

1. Ans Karnebeek, 2. Gerhard te Biesebeke, 3. Annie Broekgaarden, 4. Han Wessels, 5. Leni Hartemink, 6. Jan Bongers, 7. Henri Karnebeek, 8. Irma Klein Gunnewiek, 9. Johan Rhebergen, 10. Ursula Drexhage, 11. Gerrit Griesen.

Al meteen na het verschijnen van Old Ni-js, kreeg ik al een aantal namen aangereikt uit Rekken. Rianne Nijrolde-Hartemink was één van de eersten die mij wist te vertellen dat het om een uitvoering van de toneelvereniging "De Rekkense Comedie" ging die het blijspel Tina Totalos op de planken bracht. Zij herkende een viertal personen, maar gaf ook aan dat met andere reacties dit zoekplaatje wel compleet te krijgen was. Daar kreeg ze gelijk in want in de daarop volgende dagen kreeg ik reacties van Gretha van Doorn, Rina Winkelhorst, Han Wessels, Annie Lammers en Irma Klein Gunnewiek-Hoesstee die al 34 jaar lid van de toneelvereniging in Rekken is. Zij kwam er in 1978 bij en toen was het nog "Toneelvereniging C.J.V. en K.P.J." In 1982 is de naam veranderd in "De Rekkense Comedie". In 2010 leek het erop dat de toneelvereniging zou gaan stoppen, maar een aantal leden, waaronder Henny van Doorn, benaderde een aantal toneelspelers van de inmiddels andere opgeheven toneelvereniging "Voor" en dat resulteerde in een nieuwe groep met de naam "De Plankeniers". In november 2011 werd hun eerste uitvoering met succes gehouden. Maar nu terug naar december 1983.

Welverdiend applaus voor de Rekkense Comedie was de kop boven het artikel in weekkrant Onze Gids van vrijdag 16 december 1983, over de uitvoering van het toneelstuk van vrijdag 9 en zaterdag 10 december. Correspondent H.A. (H. Abbink) was aanwezig op de vrijdagavond en is nogal kritisch over de spelers in zijn commentaar, wat als volgt begint: "De Rekkense Comedie zette vrijdagavond in de eerste voorstelling het blijspel Tina Totalos met enthousiasme op de planken en kreeg daarvoor van het talrijke publiek na afloop een welverdiend applaus.

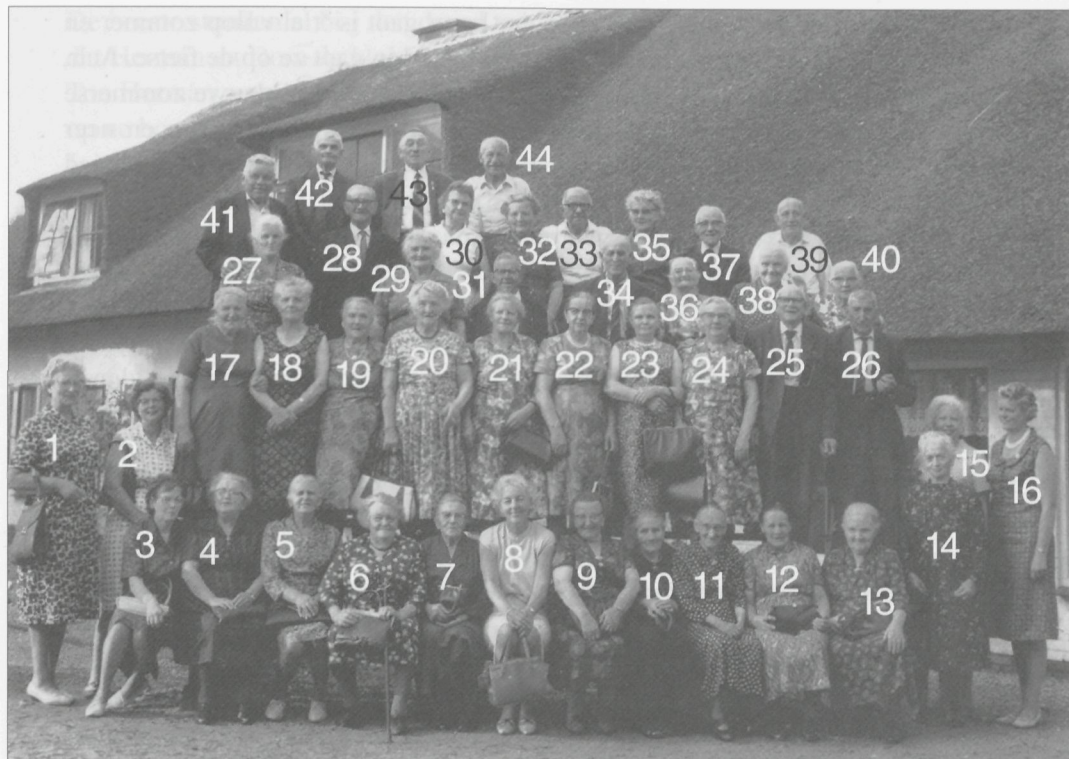
Tina Totalos is een pretentieloos toneelstuk, dat toch van een aantal spelers te veel vroeg. Het is ook zeker niet altijd gemakkelijk een geschikt stuk te vinden. Regisseur Gerard te Biesebeek wist echter er een redelijk sluitend geheel van te fabriceren. Hij kreeg daarbij de steun van een aantal spelers, die al veel jaren van de partij zijn.

Het blijspel verhaalt over het wel en wee van een schrootbedrijf, dat een grote pers in gebruik neemt en zoals een goed zakenman betaamt moet dit met de nodige tam tam gebeuren. Eigenaar Frans van Alphen (Jan Bongers) en zijn zoon Dirk (Henri Karnebeek) zetten hun rol goed op toneel, terwijl het koffiemeisje Keetje (Annie Broekgaarden) ook op een uitstekend optreden kan terugzien. Zoon Dirk werkt zich door te veel grootspraak danig in de nesten. Zijn hooghartige moeder Truus (Irma Klein Gunnewiek) deed het redelijk, terwijl de secretaresse Marion van Zon (Leni Hartemink) en Jan de Haan (Johan Rhebergen) wat te stijfjes speelden. Bedrijfsleider Harry de Waard (Han Wesels) was het goede type en burgemeester Van Drongelen (Gerrit Griessen) speelde met flair. De "gehuurde" Tina (Ans Karnebeek) miste nog ervaring en de "echte" Tina (Ursula Drexhage) deed het prima. Het was niet één van de beste voorstellingen van de Rekkense Comedie, doch toch alleszins aantrekkelijk en het aankijken dubbel en dwars waard".

De uitvoering vond plaats bij café Hagens aan de Lindevoort in Rekken. Allen die gereageerd hebben, bedankt.

Johan Baake

Ons zoekplaatje: nieuwe opgave

Een paar weken geleden kreeg ik van Jannie Wormgoor-Odink (van kruidenier Odink aan de Kerkstraat) een aantal oude foto's waaronder bovenstaande. Ze was die bij het opruimen van spullen van haar ouders tegengekomen. Rechts vooraan op de foto staat haar oma Wormmeester-Leuverink uit de Kattenborg. We zijn benieuwd wie de anderen zijn.

De oudjes zijn in opperbeste stemming. Hebben zij hun jaarlijks uitje of is het iets anders? Ik denk dat deze foto zo'n 50 jaar oud is. Wie kan ons verder helpen?

Wie kent één of meerdere personen?

Waar en wanneer is deze foto gemaakt?

Was dit bij een bijzondere gebeurtenis?

Uw reacties zijn welkom, ook al herkent u slechts één of enkelen, bij:

J.Baake, Nieuwenhuizenstraat 5, 7161VB Neede.

Email: redactie@historischekringeibergen.nl

De melkboer kump der an!

Vake at ze naor de verjeurdag van Dora eur breur gaot is 't al volop zomer en mooi weer. Ok disse kere is 't 's aovends nog warm en gaot ze op de fietse. Ach, 't is maor een klein half uurke en dan bu-j d'r al. Dora hef eur blauwe zomerse jörkje an edaone. Een luchtig ding dat deur de wind manks spöls op en neer waeijt. Dora hölt van opscheeten en Herman mot dan ok neet al te völle opzied kieken wil hee eur bi-j holden. Herman zut dat 't grös in de weide al weer bes is egreuid. Token wekke is 't weer tied om te maeijen. Met een betje geluk is 't dan nog good weer en kan 't tweede snit worden eheujd. 't Is al ne zet dreuge ewes. 't Fietspad begunt op wat plaats en al luk te kroelen. Herman hef neet allene oge veur 't grös in de weide. De vrouwe dee't veur um fietst zut hee ok geerne. At Herman zien oge völt op wat er op 't zadel hen en weer geet dan is hee 't grösmaeijen effen kats vergetten.

Dora hef Herman al ne kere an eekken. Ze is de leste dage luk me. 't Wodt tied um weer op 't hoes an te gaon. Maor Herman kan nog helemoals neet vot. Zien zwaoger hef um net weer ne borrel in egotten. En daorbij geet Herman helemoale op in wat zien zwaoger 'm aover de melkmechiene vertelt. 't Melken geet er een stuk vlotter van. Ze heelden noo ok meer beeste an. Herman heurden zien zwaoger greuts vertellen dat hee der noo zoo ne twintig allene melken kon. 't Veel neet met um in 't duuster een betjen in spoor van Dora te blieden. Herman zag allene 't achterlempken een betjen flauw branden. In gedachten zag hee weer wat d'r an 't begin van den aovend zo mooi hen en weer op dat zadel bewaog.

"Wet ie wal dat morgen den melkboer d'r al um half achte is?" Ooh nee, daor had Herman stomp neet bij stille staone. En net noo hee Dora eurn jörk oet zag doon is d'n melkboer ok wal ut leste waor hee noo an dech. Dora geet op 't gat in 't bedde zitten en draeit de wekker duftig op. Half zesse!! 'n Zetjen later at Dora 'n wekker al weer op 't nachtkasjen hef ezet scheuf Herman hendig een betje op eur an. Net veur dat zienen hand evonden hef wat 't oge op 't zadel had ezene, vroeg Dora um hoovölle borrels hee wal neet edronken had op de visite. Ie konnen mi-j kwelke bi-j holden ton wi-j op 't hoes an gingen. Herman probeerden nog 't kroelderige fietspad de schold te geven maor daor kwam hee neet met vot. An de stemming van Dora te heuren lek 't um ok maor better um zich weer stillekes umme te dräien.

"Herman! Herman! 't Is zes uur! Wie mot d'r oet. Heb ie d'n wekker neet eheurd?" Herman had helemoale niks eheurd en net as elken morgen had hee zich noo ok op zienen Dora verlaoten. Ton hee met de bene boeten 't bedde hing kon hee wal geleuen dat hee gisteraovend neet allene last had van 't kroelzand. Dora löp al in de kökken en hee heurt eur zeggen dat 't nog völle slimmer is dan dat ze dach. Den wekker was ok nog 'n kwarteer achter. Naor de beschute en thee kan Herman noo wal fluiten. Dora had de drie melkbussen al op de

trekkaore staon. Herman sloffen naor de schöppe en kwam met de olde fietse anzetten. Effen later fietsen Herman met de kaore achter de fietse op 't veld an. De beeste stonden al bi-j den draod te kieken en lekken ok in de gaten te hebben dat Herman en Dora de klokke neet in odder hadden.

Ton Herman met de leste koo an 't melken was heurden zee in de wiedte d'r ene op ne hoorn blaozen. Verdraeid nog es an too. Daor kump hee al an. 't Peerd van Jan van 't Leusken sjokken gewillig veur den platten wagen den al half vol met melkbussen stond. "Herman, heb ie 't zo wied?" De leste straolen schoemden in 'n emmer. Vlot got hee 'n emmer leug in 't melkzeve. Dora stampen de melk zo vlot as ze kon deur 't zeve. Vlot smet Herman de bussen op de kaore. Den melkboer had al veur de zovölste kere eblaozen en veurden hendig vedan.

Ut fietspad is manks net an de smalle kante veur ne boer met ne trekkaore achter de fietse. Herman traedt zich zowat te basten. Hee begrip ok wal dat 'n melkboer neet bi-j elken boer kan wochten op ne boer den zich verslaopen hef. Maor dat d'n melkboer neet effen stille hölt steet um wal 'n betje krange an. Net veur de grinte bi-j 't hoes van d'n tweeden naober hef Herman 'n melkboer in ehaald. Herman hef de knollen kats op. En met 'n heufd as ne teurslaeger smit hee de melkbussen op de melkwagen.

Naodat hee zich 't zweet luk van 't heufd hef evaegd, dreit hee de fietse en geet met de leuge trekkaore op 't hoes an. Ton hee in de kökken kwam zat Dora al an taofel met 'n köpke thee. Met eure vrolijke ogen kek ze um lachend an. Eerst dach Herman dat ze schik had um zien rooie heufd. Maor at ze wat rechter op geet zitten en Herman rech in de ogen kik zet Herman zien theeköpke neer. De ogen van Dora glinstert as bevroren snee. Eure wangen begint luk te gleuien en langs euren neuze vundt ne traon hendig zienen weg. En dan heurt Herman eur met ne zachte stemme zeggen dat ze vanmorgen luk sloerig was en had motten spi-jen. "Straks gao ik naor den dokter en dan zal hee mie wal vertellen wat ik denke. En at ie dan es naor den smid gaot um te heuren wat ne ni-je melkmechiene kost".

Eibergen, januari 2013

Bertus te Raa

Historische Kring Eibergen: Bestelbiljet boeken

Te sturen aan Dick Somsen, Mallumse Molenweg 23, 7152 AT Eibergen (tel.: 0545-472517).

Ik heb belangstelling voor de volgende uitgave(n) uit de lijst, vermeld in deze Old Ni-js:

Mijn naam.....

Adres.....

Postcode en plaatsnaam

Handtekening.....

Historische Kring Eibergen: Ledenwerfactie

Te sturen aan Dick Somsen, Mallumse Molenweg 23, 7152 AT Eibergen (tel.: 0545-472517).

Ik geef als nieuw lid van de Historische Kring Eibergen op:

Naam nieuw lid

Adres

Postcode en plaatsnaam

Het nieuwe lid ontvangt als attentie het boek:

J. Baake, e.a. (red.), *De Bloemensymfonie. Het wonder van Eibergen*, 2008.

Mijn naam.....

Adres

Postcode en plaatsnaam.....

De aanbrenger van een nieuw lid ontvangt als attentie het boek:

Leon Hanssen, *Leven in geleende tijd. Over Menno ter Braak*, 1992.

Drukkerij Maarse bv

